

JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH

PŘÍBĚHY BEZPRÁVÍ

MĚSÍC FILMU NA ŠKOLÁCH

PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE

PŘÍBĚHY BEZPRAVÍ - PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE

ÚVOD	5
PŘÍBĚHY BEZPRÁVÍ – MĚSÍC FILMU NA ŠKOLÁCH	6
KOMENTÁŘE PEDAGOGŮ	6
JAK PŘIPRAVIT PROJEKCI S BESEDOU	9
JAK NAJÍT HOSTA	9
NA CO NEZAPOMENOUT	10
DOPORUČENÍ PRO ZDÁRNÝ PRŮBĚH BESEDY	11
ROLE PEDAGOGA V PRŮBĚHU BESEDY	11
MOTIVACE ŽÁKŮ	12
PŘÍBĚHY BEZPRÁVÍ NA NĚKTERÝCH ŠKOLÁCH	13
ZÁKLADNÍ ŠKOLA LITOMYŠL	13
ZÁKLADNÍ ŠKOLA PŘÍBOR	15
GYMNÁZIUM OLGY HAVLOVÉ V OSTRAVĚ	16
ZÁKLADNÍ ŠKOLA MENDELOVA, KARVINÁ	19
NABÍDKA SOUVISEJÍCÍCH AKTIVIT PROJEKTU PŘÍBĚHY BEZPRÁVÍ	20
CENA PŘÍBĚHŮ BEZPRÁVÍ	20
VÝSTAVY PŘÍBĚHY BEZPRÁVÍ	21
LITERÁRNÍ SOUTĚŽ	22
TIPY NA DALŠÍ AKTIVITY – PŘÍKLADY Z PRAXE	23
REFLEXE	23
STUDENTSKÉ ESEJE	25
PREZENTACE	27
EXKURZE	28
NÁVŠTĚVA VÝSTAVY	29
VLASTNÍ VÝSTAVA	30
PROJEKTOVÝ DEN	32
OHLASY ÚČASTNÍKŮ PROJEKCI A BESED	34
OHLASY ŽÁKŮ A STUDENTŮ	34
OHLASY PAMĚTNÍKŮ	35
OHLASY FILMAŘŮ	36
PŘÍLOHY	37
VÍTĚZNÁ PRÁCE STUDENTSKÉ LITERÁRNÍ SOUTĚŽE 2008	37
VÍTĚZNÁ PRÁCE STUDENTSKÉ LITERÁRNÍ SOUTĚŽE 2009	39
VÍTĚZNÁ PRÁCE STUDENTSKÉ LITERÁRNÍ SOUTĚŽE 2010	42
STUDENTSKÉ PRÁCE INSPIROVANÉ NÁVŠTĚVOU PAMÁTNÍKU VOJNA	45

Vážení pedagogové,

od roku 2004 Vám v rámci programu Jeden svět na školách nabízíme dokumentární filmy o moderních československých dějinách. Tématu československé historie, zejména období komunistického režimu, se v rámci dílčího projektu Příběhy bezpráví věnujeme dlouhodobě a systematicky – vyhledáváme a distribuujeme do škol dokumentární i hrané filmy vhodné pro využití ve výuce, vydáváme příručky pro učitele a další publikace, pořádáme výstavy a od roku 2005 organizujeme listopadový vzdělávací projekt Příběhy bezpráví – měsíc filmu na školách. Domníváme se totiž, že toto téma je na některých českých školách stále ještě opomíjeno, i když můžeme s potěšením konstatovat, že situace se pomalu zlepšuje. Svědčí o tom také stále rostoucí počet škol, které se do projektu Příběhy bezpráví zapojují.

Během projektu Příběhy bezpráví – měsíc filmu na školách se po celé republice konají projekce filmů a debaty s hosty, kterými mohou být pamětníci, historici či filmaři. V průběhu pěti ročníků se do projektu zapojilo více než tisíc škol. Publikace, kterou držíte v rukou, obsahuje zkušenosti řady pedagogů, reakce a práce žáků, ale i ohlasy pamětníků. Věříme, že vás tento materiál bude inspirovat a bude pro vás praktickou pomůckou pro pořádání projekcí, debat a dalších akcí na Vaší škole v rámci následujících ročníků Příběhů bezpráví.

Kateřina Saporová
koordinátorka projektu

PŘÍBĚHY BEZPRÁVÍ – MĚSÍC FILMU NA ŠKOLÁCH

Každoroční celorepubliková akce Měsíc filmu na školách je součástí dlouhodobého projektu Příběhy bezpráví společnosti Člověk v tísni. Tento projekt umožňuje mladým lidem seznámit se s naší moderní historií, zejména pak s komunistickým obdobím československých dějin. V rámci Měsíce filmu na školách se již od roku 2005 na základních a středních školách promítají dokumentární a hrané filmy o československé historii a konají se besedy s pamětníky, historiky či filmovými dokumentaristy.

KOMENTÁŘE PEDAGOGŮ

18. 11. 2009 si studenti připomněli dobu komunismu svazáckými stejnokroji, dobovým oblečením, ve školním rozhlase se recitovala poezie 50. let, poslechli si projevy některých stranických a vládních funkcionářů. Rovněž jsme vytvořili nástěnku, která připomněla dobu bezpráví od r. 1939 až po r. 1989.

Hana Přikrylová, učitelka
Gymnázium ŠMVV Praha

Chci zpětně poděkovat za projekt Příběhy bezpráví, kterého jsme se zúčastnili po páté. Tentokrát byla beseda opravdu zajímavá, protože naše pamětnice – paní Hana Blánová, která strávila tři roky jako mladá dívka v Terezíně – se poznala po těch dlouhých letech ve filmu (Sedm světél). V dokumentu je krátká sekvence z filmu, který v Terezíně natáčeli nacisté, aby oklamali Červený kříž. Nejenže se tam paní Blánová poznala, jak se česle u zrcadla, ale poznala tam i svoji zemřelou sestru a ještě jednu spolužačku z našeho benešovského gymnázia, takže to byl i pro studenty velmi dojemný okamžik, který ještě zvýraznil význam celého projektu.

Pavel Mareš, učitel
Gymnázium Benešov, Husova 470

Beseda měla zvláštní rozměr, protože na místě hosta seděla bývalá novinářka agentury AP Iva Drápalová, která je babičkou jedné naší studentky. Po úvodním představení zasypali studenti paní Drápalovou (85 let) množstvím otázek. Já sama jsem byla překvapena, co všechno je zajímalo a jak si umí dávat věci do souvislostí. Náš host se báječně doplňoval s ústřední postavou dokumentu – tou byla také Židovka, také překladatelka, pronásledovaná nacistickým i komunistickým režimem. Tři dny po projekci mi paní Drápalová dojatě volala, jak je stále ještě zaskočena zájmem studentů. Vyjádřila velkou naději k budoucí generaci.

Miroslava Belhová, učitelka
Gymnázium Praha 10, Přípotoční 1337

Do projektu jsme zapojeni jen dva roky, stále se učíme, jak celou akci zorganizovat co nejlépe. Myslím si, že nelze vyprávěním učitele nahradit hosta a pokud možno autentické svědectví. Přesto se v očích některých objevily slzy a v následné anketě vyjádřili nekompromisní NE rasismu, xenofobii, antisemitismu apod.

Zdeňka Lačíková, učitelka

ZŠ Hulín, Nábřeží 938

Celý den jsme pojali jako tzv. projektový den. Děti se neučily podle normálního rozvrhu, ale měly speciální činnosti, jako např. tvůrčí dílny, vědomostní soutěže, sportovní soutěže. Škoda, že tato akce připadla zrovna na období, kdy u nás vrcholila chřipková vlna.

Eva Veverková, učitelka

ZS Beroun, Wagnerovo náměstí 458

nástěnka
Příběhy
bezpráví 2009,
Gymnázium
ŠMV Praha

Ač jsou žáci našeho typu školy někdy velmi živí, nevydrží dlouho sedět v klidu, často je uměním je zaujmout, někteří jsou i problémoví, byla jsem opravdu překvapena, jak je téma holocaustu zaujalo a oslovilo. Při projekci i následné besedě byl klid, který jsme už dlouho „neslyšeli“, a někteří žáci se doslova dívali a poslouchali s „otevřenou pusou“, jak jsem je mohla po očku pozorovat. Měla jsem v tu chvíli jako pedagog dějepisu a současně ředitelka školy nepopsatelný, velmi hezký pocit (ač šlo jinak o velmi smutné téma) z reakcí našich žáků. Zaujalo je i velmi poutavé a lidské povídání hosta, plk. Bravence, a následné dotazy svědčily o tom, že je téma zajímavá. Dostali jsme se i k povídání o současném neonacismu a jeho projevech a např. i žák, do kterého bych to neřekla a nevěřila bych, že se o toto téma zajímá, o něm hodně ví a dokáže ho odsoudit, protože se ptal, proč nejdou pochody neonacistů a Dělnická strana v našem státě zakázat. Neodpustím si zmínit, že jsem všem žákům dala po skončení akce velkou písemnou pochvalu do žákovské knížky. Oni možná ani nevěděli za co (takových pochval dáváme více, třeba za úspěšné reprezentace a jiné), ani ji nečekali. Já jsem však v tu chvíli přesně věděla, za co jim ji dávám – za jejich reakci a můj pocit, že to s dnešními dětmi ještě vůbec není tak špatné, jak se mnohdy může zdát.

Vlasta Geryková, učitelka

ZŠ Příbor, Dukelská 1346

Zachoval bych zaměření projektu na období komunistické vlády. O tomto období není dostatečné povědomí a je také stále nedostatek výukových materiálů. A také vliv extremistů hlásících se ke komunismu je výrazně vyšší a nebezpečnější.

Jiří Aubris, učitel

Gymnázium a SOŠ Jilemnice, Tkalcovská 460

Každý rok v rámci zakončení projektu navštívíme bohuňovický hřbitov, kde je umístěna připomínka pana Josefa Brykse – českého pilota, který zahynul v Jáchymově. Dnešní mladá generace si totiž těžko uvědomuje nebezpečí totalitního režimu (ať už ho nazýváme jakýmkoli -ismem). Je na nás, učitelích dějepisu, abychom přispěli k tomu, aby k „Příběhům bezpráví“ už nikdy nemohlo dojít.

Karla Dokoupilová, učitelka

ZŠ a MŠ Bohuňovice, Pod lipami 210

Žáci byli nejdříve před samotnou projekcí seznámeni s nejdůležitějšími údaji o období komunistické totality, neboť k této látce dle osnov dojdeme až na jaře. Poté byl promítnut dokument, následovala debata o dokumentu, byly zodpovídaný otázky žáků, závěrem byla žákům nabídnuta možnost dobrovolné reflexe formou dopisu hlavní postavě dokumentu, paní Hedě Blochové. Některé práce byly mimořádně zdařilé.

Lenka Matoušová, učitelka

ZŠ Praha 10, Olešská 18

JAK PŘIPRAVIT PROJEKCI S BESEDOU

Předpokládejme, že v tuto chvíli již máte vybraný film z nabídky aktuálního ročníku Příběhů bezpráví. Film je nezbytné zhlédnout ještě před projekcí ve třídě. Následující odstavce by Vám měly pomoci nezapomenout na nic důležitého při plánování projekce a poskytnout i pár rad k samotnému průběhu Příběhů bezpráví na Vaší škole.

Vyhledejte pro svou besedu vhodného hosta. V ideálním případě by mělo jít o svědka historických událostí. Je možné, že již víte, kdo to bude. Pokud nevíte, pak se nenechte odradit možnými obtížemi. Snažte se do hledání hosta co nejvíce zapojit své žáky či studenty. Věříme, že samotný proces hledání může být pro Vaše žáky zajímavý a přínosný. Pokud je do hledání přímo zapojíte, budou mít možnost si uvědomit, že mezi námi stále žijí lidé, kteří na vlastní kůži zažili perzekuci komunistického režimu.

JAK NAJÍT
HOSTA

RADY A DOPORUČENÍ

- S hledáním hosta **začněte včas**.
- Vhodnými hosty mohou být **pamětníci komunistického bezpráví** (např. političtí vězni nebo jejich rodinní příslušníci, lidé, kterým byl znárodněn majetek, lidé různým způsobem perzekuovaní) nebo lidé, kteří se obdobím komunismu profesně zabývají (např. historici, spisovatelé nebo režiséři).
- Ideálním hostem je však **pamětník z Vašeho regionu**, jehož vzpomínky, týkající se míst, které žáci znají, pro ně zřejmě budou přístupnější a atraktivnější.
- Do hledání pamětníka co nejvíce **zapojte své žáky a studenty**.
- Studenti se mohou ptát svých rodičů, příbuzných a známých.
- Mohou zajít do knihoven, archivů, hledat na internetu.
- V menších městech bývá vhodným hostem např. místní kronikář.
- Výhodou hosta, kterého si tímto způsobem najdete, bývá většinou užší vazba mezi školou a pamětníkem a často i následná dlouhodobá spolupráce.

CO DĚLAT, KDYŽ SE HOSTA NEDAŘÍ NAJÍT?

- Pokud se Vám nedaří vybrat vhodného hosta, můžete se obrátit na **organizace sdružující bývalé politické vězně** (např. Konfederace politických vězňů, Sdružení bývalých politických vězňů, Svaz PTP apod.).
- V případě zájmu o besedu s historikem se můžete obrátit na různé **odborné instituce** (např. Ústav pro studium totalitních režimů, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Vojenský historický ústav).

KDYŽ UŽ HOSTA ZNÁTE

Informujte jej o podmínkách projekce a besedy. Před vlastním promítáním se s vybraným hostem sejděte (pokud to není možné, využijte e-mail nebo telefon) a informujte ho o tom, jak bude akce probíhat – v kolik hodin začíná, jak dlouhá bude projekce, kolik let je žákům či studentům, jak dlouhý čas na besedu máte. Požádejte ho, aby případně na besedu přinesl svoje fotografie nebo jiné dobové materiály. Pokud bude mít zájem, zapůjčete mu předem Vámi vybraný film ke zhlédnutí.

**NA CO
NEZAPOMENOUT**

NAPLÁNOVÁNÍ PROJEKCE

Vyčleňte si na projekci a besedu dostatek času. Podle zkušeností z předchozích ročníků je při výběru dokumentárního filmu vhodné pro projekci a besedu využít minimálně dvě vyučovací hodiny. Vždy je lepší uspořádat debatu bezprostředně po filmu, kdy jsou studenti debatě více otevřeni. Ze zkušeností víme, že studenty při sledování filmu napadá řada otázek. Je tedy vhodné, když je mohou hned položit člověku, který prožil podobný příběh nebo který se tímto tématem zabývá. Z tohoto důvodu nedoporučujeme besedu pořádat s větším časovým odstupem od projekce.

TECHNICKÉ ZAJIŠTĚNÍ

Zajistěte si vhodné prostory a techniku pro projekci a vše si s dostatečným předstihem vyzkoušejte. Ideální je projekce na plátno. Počítejte s tím, že „projekční místnost“ je nutno zatemnit. Doporučujeme akci zdokumentovat – připravte si proto i fotoaparát. Pokud to půjde, uspořádejte třídu tak, aby se v ní host i žáci cítili příjemně, všichni na sebe dobře viděli a mohlo vzniknout prostředí, ve kterém se bude dobře diskutovat. I školní učebna může být přestavěna na „malé kino“.

beseda s Ludvíkem
Vaculíkem,
Gymnázium Jana
Palacha, Praha

beseda
s Augustinem
Bubníkem,
Gymnázium
Zborovská, Praha

DOPORUČENÍ PRO ZDÁRNÝ PRŮBĚH BESEDY

Vaše přítomnost ve třídě je po celou dobu debaty nezbytná, proto ze třídy neodcházejte. Při debatě jste v roli moderátora. Představte hosta, vyzývejte studenty, aby kladli otázky, předávejte jim slovo, usměrňujte debatu.

ROLE

**PEDAGOGA
V PRŮBĚHU
BESEDY**

ZAHÁJENÍ BESEDY

Po projekci dejte nejdříve prostor hostu, aby se představil a seznámil studenty s tím, jak zapůsobil film na něj a jak souvisí s jeho životní zkušeností. Jeho vyprávění by nemělo být dlouhé, na to je vhodné hosta předem upozornit. Nejde o to, aby pamětník odvyprávěl celý svůj životní příběh. Film většinou vyvolá v žácích řadu otázek, otevře jim téma, o kterém možná dosud mnoho nevěděli. Měli by tedy mít možnost své dojmy reflektovat. Tázat se člověka, který má buď podobný osud, nebo se dějinami odborně zabývá. Pokud si host s sebou přinesl staré fotografie či jiné materiály, umožněte žákům, aby si je prohlédli. Na začátku bude debata možná vážnout, proto si připravte pár vlastních otázek, abyste ji sami rozpoutali. Pokud se budou žáci ostýchat, mohou své dotazy napsat na papír.

USMĚRŇOVÁNÍ BESEDY

Smyslem setkání je umožnit diskuzi, proto se snažte vytvořit přátelské prostředí, kde se žáci nebudou bát zeptat, otázky nehodnotte či neodsuzujte. Každopádně jako moderátor nedovolte, aby se debata příliš odchýlila od tématu. Nebojte se slušně přerušit hosta, pokud by jeho vyprávění bylo příliš rozsáhlé nebo se netýkalo daného tématu, a vrátit diskuzi zpět k tématu.

UKONČENÍ BESEDY

Besedu je dobré ukončit včas, než studenti ztratí koncentraci. Diskuse by se proto neměla zbytečně natahovat a měla by se uzavřít v dohodnutý čas. Vyzvěte např. studenty k položení posledních tří otázek, besedu poté ukončete a rozlučte se s hostem.

DÁREK PRO HOSTA

Hosta určitě potěší, pokud si pro něj společně s žáky a studenty připravíte malou pozornost jako poděkování za účast na besedě. Dárkem může být například květina nebo publikace, kterou Vaše škola vydala.

„Dáváme našim hostům malý dáreček k blížícím se Vánocům a k tomu přání podepsané studenty, kteří se zúčastnili besedy.“

Zdeňka Krákorová

VOŠ a SUPŠ Brno, Francouzská 101

DEBATA BEZ HOSTA

Někdy se může stát, že se Váš host nemůže dostavit a na poslední chvíli se omluví. Budte připraveni i na tuto variantu.

„Vzhledem k tomu, že jsme neměli besedujícího, zvolili jsme model ‚panelové diskuse‘ – žáci byli předem připraveni, reagovali dotazy a sdělením pocitů, téma bylo využito i v hodinách českého jazyka jako námět na slohový útvar.“

Táňa Přívozníková

Gymnázium Prachatice, Zlatá stezka 137

MOTIVACE ŽÁKŮ

Připravte své žáky či studenty na besedu. Je možné, že období komunistického Československa a s ním spojené perzekuce jste ve svých hodinách ještě neprobírali. Poskytněte proto před projekcí žákům či studentům základní údaje o tomto dějinném období a zarámujte obsah filmu do základních historických souvislostí.

„V rámci Příběhů bezpráví 2008 jsem promítla trezorové filmy o roce 1968. Dokument 10 bodů mi připadl poměrně zastaralý a bála jsem se, že bude pro naše studenty těžko stravitelný. Studenty jsem na to ale připravila, hodně jsem mluvila o událostech roku 1968 i o tom, jak se dříve točily dokumentární snímky, a nakonec je film zaujal. Dokumentární film Ticho o pohřbu Jana Palacha silně zapůsobil zejména na dívky a citověji založené studenty.“

Olga Šilová

Střední průmyslová škola polytechnická – Centrum odborné přípravy Zlín

„Promítali jsme v tělocvičně pro 130 studentů – velmi jsem se toho obávala, ale důsledná motivace nakonec přiměla studenty opravdu 75 minut ve studené tělocvičně sledovat, jak jsme přišli o poslední zbytky svobody. Také jsme vytvořili informační nástěnku, k čemuž se hodily i krajské volby – u nás se bohužel ČSSD spojila s komunisty.“

Miroslava Elšíková

Biskupské gymnázium v Ostravě, Ostrava-Poruba

„Osvědčilo se mi před touto besedou uspořádat workshop s tématy dějiny, svoboda, bezpráví, kde jsme s žáky více hledali, co to pro koho znamená.“

Ivo Pohořelý

Gymnázium, Praha 4, Postupická 3150

„Z realizace besedy jsme měli trochu strach, neboť projekt se měl uskutečnit do konce listopadu, což nám nekořespondovalo s dějepisným tematickým plánem pro 9. ročník (svět mezi světovými válkami), většina žáků nemá o poválečném vývoji u nás téměř žádnou představu. Na besedu a projekci jsme museli žáky předem dost připravit v hodině dějepisu a literatury, aby se jejich zamýšlený smysl nerozplynul. Nakonec nás zájem dětí o 50. léta velmi mile překvapil.“

V. Sýkorová, V. Halíková

Základní škola J. J. Ryby, Rožmitál pod Třemšínem

PŘÍBĚHY BEZPRÁVÍ NA NĚKTERÝCH ŠKOLÁCH

Projekt Příběhy bezpráví – měsíc filmu na školách byl zahájen v roce 2005. Řada pedagogů se do něj zapojuje již od počátku a má tedy s jeho realizací několikaleté zkušenosti. Zde Vám přinášíme reflexe čtyř z nich.

Příběhy bezpráví každoročně ukazují, že je třeba o době komunistické diktatury stále mluvit, aby si nastupující generace sama uvědomila, jak vysokou hodnotu má svoboda ve všech rovinách – rovině osobní, projevu, soukromého vlastnictví – a že za tuto hodnotu budou za několik málo let přebírat plnou odpovědnost. A takovou odpovědnost nelze odmítnout, není možné se jí zříct. A pokud ano, tak s fatálními důsledky nejen pro jednotlivce, ale celou společnost.

V roce 2008 uplynulo 40 let od přepadení Československa vojsky Varšavské smlouvy, a proto jsme se rozhodli připomenout našim žákům právě tyto události. Ve třídách 9. ročníku jsme uspořádali projekci filmu Přerušené jaro – Srpen jako kladivo a na besedu pozvali pana Miroslava Brýdla s manželkou.

Pan Brýdl je velmi známou osobností města Litomyšle i celého Pardubického kraje. V roce 1968 se aktivně účastnil občanského života v Litomyšli, a proto nám bylo ctí, že jsme jej mohli na naší škole přivítat. Na besedu byl velmi dobře připraven. Přinesl s sebou dobové fotografie i plakáty z Litomyšle a z dalších míst někdejšího Československa.

Celé setkání s naším hostem pak bylo neobyčejně živé a faktem je, že svou bezprostředností a otevřeností si od počátku získal naše žáky na svou stranu. Navíc se děti tentokrát dozvěděly spoustu informací o běžném životě za komunismu – o nemožnosti cestovat, koupit si to, co jste právě potřebovali, ale především o naprostém omezení osobní svobody v důsledku nasazení agentů StB, kteří člověka sledovali na každém kroku. Zatímco v prvním ročníku jsme se zabývali komunistickou likvidací náboženského života v Československu a v dalších dvou letech jsme se zaměřili na dobu 50. let jako dobu naprostého komunistického teroru, Příběhy bezpráví roku 2008 ukázaly, že komunistická zvěle pronikla do všech – i těch nejobyčejnějších částí každodenního života. A to bylo dle mého soudu moc důležité – děti poznaly, že komunismus se netýkal „jen někoho“, ale že zcela bezprostředně ovlivnil život všech – a třeba i jejich rodičů a prarodičů.

Stanislav Švejcar

ZŠ Litomyšl, Zámecká 496

ZÁKLADNÍ
ŠKOLA
LITOMYŠL

„I v letošním školním roce jsme se my – devátáci – zúčastnili besedy s člověkem, který prožil dobu komunistického bezpráví a má o ní co říct, co vyprávět.

V úterý 11. listopadu 2008 jsme tak měli možnost poslechnout si či zeptat se na řadu věcí spojených s komunistickou zvlášť pana Brýdla a jeho manželky. Vyprávěli nám, jak to v Litomyšli vypadalo a probíhalo v roce 1968. Pro některé žáky raději vysvětlím, co se v roce 1968 stalo: Československo bylo okupováno Rusy, Maďary, Bulhary, Poláky a NDR. Čechoslováci v době minulého režimu nemohli jen tak vycestovat, nesměli říct svůj názor, jinak by je čekal nějaký trest. Nepředstavujte si však tresty, které známe dnes – pro ně to mohl být např. vyhazov z práce, někdy i krutější. A právě to se po okupaci naší země ještě více projevilo. Dost lidí také emigrovalo do zahraničí. Ti se pak až do roku 1989 nemohli vrátit zpět, jinak by je zavřeli. Možná si řeknete: ‚Proč nám tu píšete o nějaké přednášce či besedě? To se radši podívám, co dávájí v kině.‘ Ne vždy však musí být beseda nudná! Ale i kdybyste dali přednost kinu – dobře! Zkuste tedy Anglické jahody, které nám doporučil pan Brýdl. Je to film o době, o níž nám se svou manželkou povídali, tedy o roce 1968.“

Iva Kubíčková, 9. A

ZŠ Litomyšl, Zámecká 496

Článek z žákovského časopisu

ZŠ Příbor, Dukelská, je školou, kterou navštěvují žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. Proto se snažíme dějepisné učivo přibližovat žákům názornou, přitažlivou formou, přitom moderně a interaktivně s co největší srozumitelností a spojením teorie s praxí. Rozhodli jsme se proto zapojit do projektu Příběhy bezpráví, který připravuje společnost Člověk v tísni. Tento projekt je zaměřen především na období totalitní minulosti, o kterém žáci zpravidla nemívají dostatek informací. Z nabídky filmů, které škola získá zdarma provedením projekce filmu a následné besedy, jsme pro žáky vybrali film „Přerušené jaro – Srpen jako kladivo“. Film se věnuje jedné z osudových osmiček naší historie, a to vstupu okupačních vojsk v roce 1968 do Československa a nastolení změn v zemi v tomto období.

Ve škole byla uspořádána pro žáky 8. a 9. ročníku projekce tohoto filmu s následnou besedou s přímým pamětníkem výše uvedených událostí. Tímto pamětníkem byl pan plukovník Bohumil Vlach, člen Vojenského sdružení rehabilitovaných, který prožil den vstupu sovětských vojsk na naše území ve službě jako voják z povolání. Jeho poutavé vyprávění plné faktů, zajímavostí o tehdejší atmosféře a době, ale i humorných příhod nadchlo všechny přítomné žáky, studenty i pedagogy. Na projekci filmu a besedu jsme pozvali i studenty dějepisného semináře Masarykova gymnázia Příbor. Tito se po projekci a vzpomínkovém vyprávění ihned pustili do diskuze následování žáků naší školy, kteří ztratili ostych a zeptali se pana plukovníka rovněž na plno věcí, které je zaujaly.

ZÁKLADNÍ
ŠKOLA PŘÍBOR

Společnou kvalitní akcí tak byla naplněna i myšlenka inkluze, tj. společného setkávání a vzdělávání žáků nadaných i žáků s určitým handicapem. Byly smazány jakékoli rozdíly, neboť všichni se zaujetím vydrželi sledovat poměrně dlouhý a složitý dokumentární film, poslouchali poutavé vzpo-

debata s plukovníkem Bohumilem Vlachem

mínky pamětníka. Přímým prožitkem a následnou besedou pochopili možná více než předáváním informací v klasických hodinách dějepisu. Žáky a studenty zajímala především atmosféra tehdejší doby, jak lidé posuzovali náhlý vpád cizích vojsk na naše území, zda tehdejší vláda měla tušení, co se připravuje, jestli jsme se jako stát měli bránit, a mnohé další události té doby.

Naše škola se projekt chystá rozšířit o další aktivity. V hodinách dějepisu budeme pracovat se zajímavým knižním materiálem Příběhy bezpráví – kapitoly z československé historie 1948–1989, který jsme rovněž získali, chystáme se uspořádat vzpomínkový a poslechový pořad o Karlu Krylovi, jehož dětství bylo spojeno s pobytem v nedalekém Novém Jičíně. Plánujeme zajímavou dějepisně-výtvarnou formou zpracovávat výstupy z období socialismu, což je období méně historicky vzdálené, a přitom mu nebývá věnován příliš velký prostor. Budeme zpracovávat téma Nezapomenutelná hračka a potravina socialismu s využitím dokumentárního filmu Vzpomínáme, který jsme rovněž získali v rámci projektu Příběhy bezpráví.

Projekt Příběhy bezpráví oživuje hodiny dějepisu a školám umožňuje získat kvalitní a zajímavé materiály a dokumentární filmy. Všem můžeme doporučit.

Vlasta Geryková, ředitelka

ZŠ Příbor, Dukelská

**GYMNÁZIUM
OLGY HAVLOVÉ
V OSTRAVĚ**

V roce 2005 bylo také naše gymnázium osloveno společností Člověk v tísni a jako další školy v republice přizváno ke spolupráci v rámci nového projektu Příběhy bezpráví. Jelikož jsem byl již delší čas rozladěn skutečností, že výuce poválečných československých dějin se systematictěji a zásadně v prostředí základních a středních škol věnuje jen několik nadšenců, novou iniciativu této nevládní instituce jsem s nadšením přivítal. V polovině 90. let, kdy jsem začal zvat politické vězně do svých seminářů, jsem byl v našem městě široko daleko sám, později přibyl druhý ostravský kolega. Téma komunistického Československa však bylo na školách v okolí naprosto okrajové a opomíjené. Konečně se tedy po letech mlčení objevila nová inspirace a nabídka aktivní spolupráce i pro ty učitele, kteří do té doby o dané téma neměli zájem, nevěděli, jak k němu přistoupit, popřípadě se obávali „ožehavosti“ tohoto nelehkého učebního tématu. Naopak ti učitelé, kteří se dané problematice věnovali delší dobu, jistě uvítali nový projekt jako možnost rozšíření stávajících aktivit.

Projekt Příběhy bezpráví na naší škole přirozeně a smysluplně navázal na tematiku ročního semináře pro studenty 4. ročníku „Československý lidově-demokratický režim v realitě 50. let“ a zároveň umožnil zasvětit pohnutým osudům bývalých politických vězňů celý jeden listopadový den. Jako účastníky jsem zpočátku záměrně vybral mladší studenty, kteří ještě seminářem neprošli a v dějepise na vyšším stupni se zatím dostali do 19. století. Jejich povědomí o Československu 50. let tak bylo většinou matné a nové téma se před nimi zjevilo nečekaně, jako blesk z čistého nebe. Byl jsem zvědav, jak je nově zjištěné skutečnosti osloví, zaujmou, zasáhnou. Aby byl tento den opravdu smysluplný a přínosný, rozhodl jsem se využít nabídky organizátorů, kterou jsem doplnil svými postupy a metodami ze semináře.

Co tedy nabízí učitelům organizátoři Projektů bezpráví? V prvé řadě filmový dokument, jenž reflektuje události, atmosféru a příběhy lidí v totalitním komunistickém Československu. V nabídce je vždy čtyři či pět dokumentů, z nichž si pedagog dle svého uvážení a potřeb vybere jeden – ten mu pak v dostatečném předstihu organizátoři zašlou bezplatně do školy. Film pak zůstává škole, takže jej učitel může využívat

i v dalších výukových aktivitách. Pokud se zapojuje do projektu pravidelně, buduje si zároveň videotéku dokumentárních filmů – ideální pro potřeby semináře i běžné výuky. Volba dokumentárního filmu by měla být přizpůsobena osobě hosta – pamětníka, téma musí alespoň zčásti odrážet jeho životní zkušenost. Součástí celého projektového dne tudíž není pouhá projekce dokumentárního filmu, ale musí na ni navázat smysluplná beseda s pozvaným pamětníkem. Někteří učitelé zvou pamětníky, se kterými spolupracují již delší čas (v našem případě členy ostravské pobočky Konfederace politických vězňů, hosty našich středoškolských konferencí atd.). Pro ty pedagogy, kteří s podobnými aktivitami teprve začínají, nabízí Člověk v tísní pomoc v podobě seznamů pamětníků podle jednotlivých regionů a kontaktů na ně. Záleží pak jen na učiteli, koho osloví a pozve. Při výběru pamětníka je nutný osobní kontakt, učitel by se měl nejdříve sám seznámit s jeho osudy. Může to být velmi dobrodružné pro něj a později ve škole i pro jeho studenty – setkání s novým člověkem, jeho životním příběhem je nesporně objevné.

Tolik tedy nabízejí autoři a organizátoři projektu jako základní východisko. Na každém učiteli pak záleží, jakým způsobem to vše zakomponuje do své vlastní podoby dne Příběhů bezpráví. Studenti by se měli dozvědět vše podstatné s dostatečným časovým předstihem – plakáty, nástěnky, rozhlasová relace (učitele či studentů). Z vlastní zkušenosti vím, že je velmi žádoucí celou akci započít alespoň základním vzhledem do reálií a událostí doby, kterou reflektuje zvolený filmový dokument (např. komunistická 50. léta v ČSR, události roku 1968 v ČSSR, období normalizace v ČSSR atd.). Je vhodné, aby studenti získali alespoň základní orientaci v událostech a fenoménech dané doby. Proto je před samotnou projekcí dokumentárního filmu o 50. letech seznámím se základními rysy pounorové politické represe, s mechanismy fungování Státní bezpečnosti, její strukturou, provokacemi, nasazováním agentů, výslechovými metodami, s postupem justičních orgánů, typickým průběhem politického procesu a jeho výsledky – rozsudky, druhy trestu, věznicemi a tábory. Aby se nejednalo o nudnou katedrální přednášku, využívám své multimediální prezentace

v powerpointu. V ní jsou v základních bodech naznačeny výše uvedené skutečnosti v obecné rovině, ale zároveň do ní zařazuji fotografie důležitých osobností, reprodukce důležitých pramenných materiálů (z provenience spisů StB i tehdejších soudů), mapy atd. V závěru se pak soustředím na konkrétní informace k tématu dokumentu aktuálního ročníku – tato část přednášky se každoročně mění podle zvoleného filmu (např. k filmu „Věž smrti“ – tematika uranových lágrů a nepotrestání viníků, k filmu „Případ Dr. Horáková“ – příprava, průběh a důsledky justičního „divadla“, k filmu „Kauza Uherské Hradiště“ – metody výslechů StB atd.).

Po přednášce následuje projekce dokumentárního filmu, kterou nesmí učitel po technické stránce podcenit. Musí mít připravenou vhodnou místnost s dostatkem míst, projekční techniku, vše musí odzkoušet předem, aby se gradace projekčního dne nerozklížila zbytečnými vynucenými prodlevami. Učitel může studentům předem připravit tematický list s několika úkoly, které při sledování plní – např. zachytávají a zapisují určité klíčové informace. Film obyčejně působí na studenty velmi silně, díky jednotlivým záběrům si mohou udělat základní představu o atmosféře doby, fungování stranické propagandy, emblemech a symbolech, mohou slyšet řeč, která je jim již cizí, mohou konfrontovat tehdejší a dnešní realitu mnohem intenzivněji než po pouhém dějepisném výkladu v hodině. Zároveň slyší svědectví pamětníků, jsou svědky jejich životních proměn, sledují, jak vyšinutá doba láme některé charaktery a šlape po osudech nevinných lidí.

Po krátké přestávce, kdy v divácích filmové zážitky dozívají a rezonují, přichází vyvrcholení Příběhů bezpráví – beseda s pamětníky (například členy KPV, bývalými vězni koncentračních táborů /KT/, bývalými členy pomocných technických praporů /PTP/, významnými osobnostmi z regionu), kterou by měl učitel či schopnější student moderovat. V debatě studenti zpravidla spontánně reagují na zhlédnutý film – často se ptají na jednotlivé skutečnosti v něm zachycené a chtějí, aby je pamětníci vysvětlili, upřesnili, popsali osobním příběhem (protirežimní činnost, zatčení, výsledky, život v táboře, den vězně, vlastní politické aktivity atd.). Komentáře k filmům se tak prolínají s líčením konkrétních životních osudů našich hostů, kteří vyprávějí silné příběhy a umožňují tak studentům alespoň na okamžik se vcítit do jejich nelehkých životních rolí. Osobní svědectví má nesmírnou cenu – dějiny tak přestanou být jen sumou odosobněných dat, událostí, jmen, statistik a přehledných soupisů, ale stávají se strhujícími, často nepochopitelnými peřejemi, v nichž se v dravém proudu času zmítají konkrétní lidé. Příklady osobní nezlomnosti a statečnosti tváří v tvář represivnímu systému státní moci mají také neuvěřitelně silný morální rozměr – ukazují mladým lidem, že základní lidská slušnost a čest jsou hodnoty, které se nemohou jen tak zmuchlat a zahodit do koše.

Každoroční besedy s politickými vězni v naší škole mne utvrzují v přesvědčení, že studenti si takovéto možnosti váží, mnozí si vyslechnuté příběhy vybavují i po letech, diskutují o nich se svými rodiči či přáteli, přemýšlejí o nich. A pamětníci rádi přicházejí mezi mladé lidi nejen proto, aby se s nimi podělili o své zážitky a vzpomínky na dobu minulou, ale především proto, aby je varovali před stále aktuální hrozbou nesvobody a politického násilí v dnešním světě. Chtějí, aby jejich osobní příběhy přivedly studenty k poznání, jak absolutní cenu má lidská svoboda a život v demokratickém státě.

Dozvukem Příběhů bezpráví je pak studentská reflexe celé akce – článek na web školy, do tisku, do školního časopisu, kroniky, podklad pro seminární práce atd.

Petr Šimíček, učitel

Gymnázium Olgy Havlové, Ostrava-Poruba

V roce 2009 se naše základní škola již potřetí zapojila do vzdělávacího programu Jeden svět na školách. V rámci projektu Příběhy bezpráví zhlédli naši žáci devátých tříd dokumentární film režiséra Břetislava Rychlíka Ó, ty černý ptáčku. Film vypráví o holocaustu Romů během druhé světové války a pomocí výpovědí těch, kteří přežili, konfrontuje minulost se současností.

Projekce filmu se spolu s námi zúčastnil také náš čestný host, pan inženýr František Gil.

Pan Gil byl spolu se svým otcem a dalšími oběťmi po atentátu na R. Heydricha v roce 1942 zatčen a poté jako sedmnáctiletý student odsouzen. Po mnoha útrapách měl však štěstí. Podařilo se mu přežít nelidské vězení v koncentračním táboře Ravensbrück a Sachsenhausen, dokonce i pochod smrti.

Teprve v mírové době mohl dostudovat. V 50. letech komunisté na základě vykonstruované obžaloby zavřeli do vězení na tři a půl roku jeho otce. Jako syn třídního nepřítele měl na vysoké škole velmi nejisté místo, a i když byl velmi nadaný, stálo ho velké úsilí školu dostudovat.

Pan Gil přes svůj vysoký věk (84 let) dokázal téměř hodinu a půl poutavě vyprávět a odpovídat na otázky našich žáků i vyučujících. Z jeho závěrečných slov zaznělo jasně velké poselství. SVOBODA ČLOVĚKA JE TO NEJCENNĚJŠÍ, CO ČLOVĚK MÁ. Je třeba si jí vážit a chránit ji.

Myslím, že setkání s panem Františkem Gilem zůstane pro všechny zúčastněné nezapomenutelným zážitkem.

Eva Sobková, učitelka
ZŠ Mendelova, Karviná

ZÁKLADNÍ
ŠKOLA
MENDELOVA,
KARVINÁ

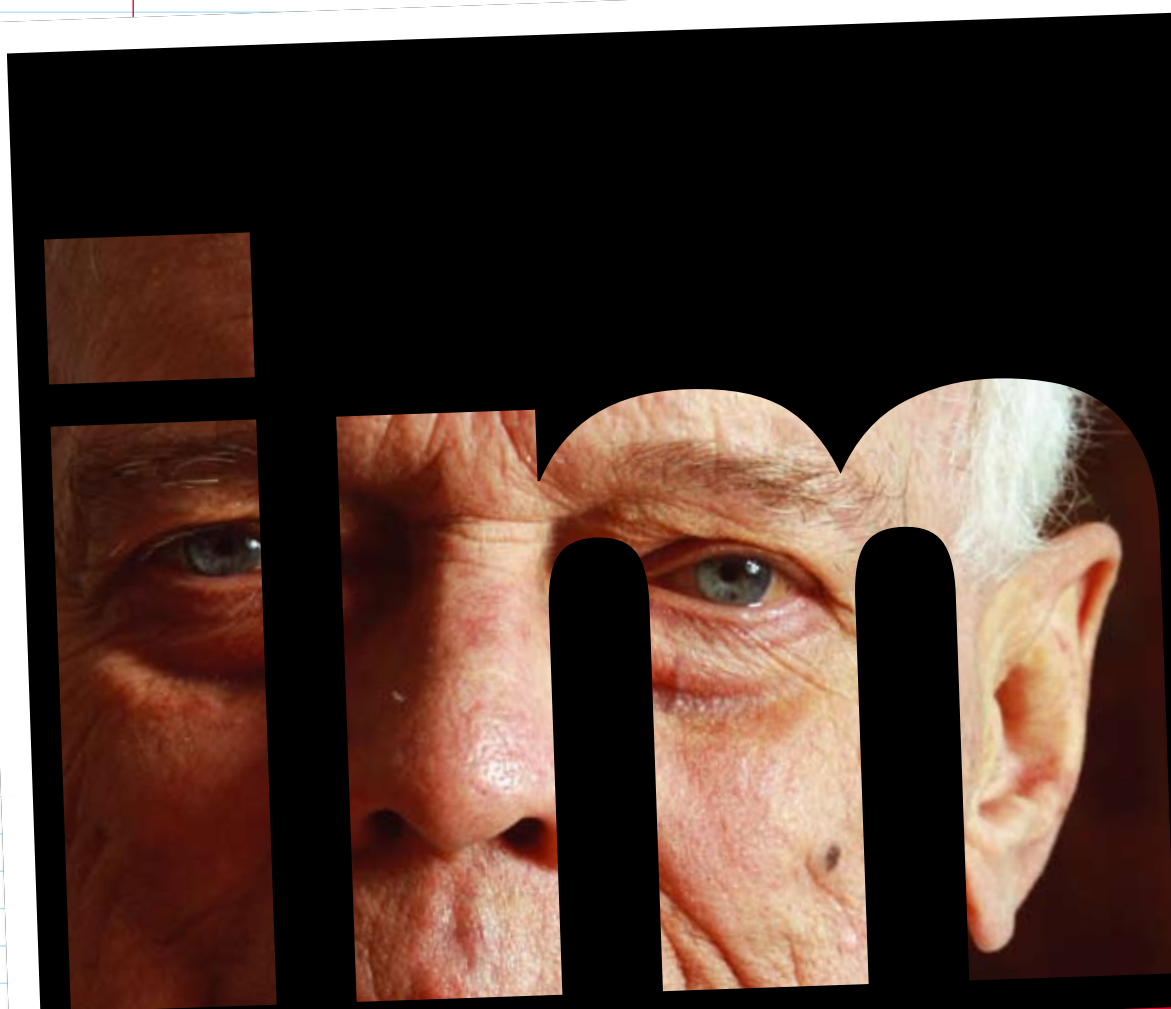
beseda
s Františkem Gilem

NABÍDKA SOUVISEJÍCÍCH AKTIVIT PROJEKTU PŘÍBĚHY BEZPRÁVÍ

CENA PŘÍBĚHŮ BEZPRÁVÍ

Pokud byl Vaším hostem při besedě pamětník, který svým životním příběhem na žáky silně zapůsobil, můžete jej nominovat na Cenu Příběhů bezpráví. Popřípadě mohou žáci vyhledat a nominovat další osobnosti, které si toto ocenění zaslouží. Aktivita navazuje na projekt společnosti Člověk v tísni, která vyhlašuje cenu za odvážné postoje a činy v období komunistického režimu. Cena je udílena od roku 2009. Nominace, které Vaši žáci zpracují, budou zahrnuty do aktuálního ročníku Ceny Příběhů bezpráví. Podrobnější informace naleznete na www.pribehybezpravi.cz/cena.

CENA PŘÍBĚHŮ BEZPRÁVÍ 2010

2. ROČNÍK, VĚNOVÁNO PAMÁTCE IVANA MEDKA

STUDENTI ROZHODUJÍ O TOM, KOMU BUDE UDĚLENO OCENĚNÍ
ZA ODVÁŽNÉ POSTOJE A ČINY V OBDOBÍ KOMUNISTICKÉHO REŽIMU.

V rámci projektu Příběhy bezpráví vznikly již 3 výstavy, které je možné instalovat i ve Vaší škole. Pokud plánujete zapůjčení některé z nich, kontaktujte nás včas. Zájem o výstavy je velký.

VÝSTAVY
PŘÍBĚHŮ
BEZPRÁVÍ

PŘÍBĚHY BEZPRÁVÍ – VÝSTAVA STUDENTSKÝCH TÝMŮ (2006)

Druhý ročník projektu Příběhy bezpráví doplnila výstava vytvořená studentskými týmy, která přibližovala osudy lidí poznamenaných komunistickým režimem. Na jedenácti panelech ukázala příběhy obětí komunistického bezpráví, které si studenti sami vybrali a obsahově i graficky zpracovali.

PŘÍBĚHY BEZPRÁVÍ – Z VĚZEŇSKÝCH SPISŮ (2007)

Součástí třetího ročníku projektu Příběhy bezpráví byla výstava nazvaná Příběhy bezpráví – z vězeňských spisů, která se konala od 1. do 11. listopadu 2007 na Václavském náměstí pod sochou svatého Václava. Jednalo se o portréty lidí z vězeňských spisů pořízené policejními fotografy – o snímky žen i mužů, lidí ve studentském věku i těch, kteří mohli být jejich prarodiči, lidí prostých i vzdělaných, z velkých měst i malých vesnic. Všichni se stali obětmi totalitní justiční zvrůle.

PŘÍBĚHY BEZPRÁVÍ – CESTA KE SVOBODĚ (2008)

V rámci čtvrtého ročníku projektu Příběhy bezpráví jsme uspořádali výstavu Příběhy bezpráví – cesta ke svobodě. Probíhala od 31. října do 17. listopadu 2008 na Václavském náměstí v Praze. Výstava představila příběhy pěti desítek lidí, kteří se v letech 1948 až 1989 aktivně zapojili do boje proti komunistickému režimu. Někteří z nich byli členy ozbrojených protistátních skupin, jiní pracovali pro tajné služby demokratických zemí nebo vyráběli a distribuovali letáky či na protest proti stavu společnosti zvolili krajní možnost a spáchali sebevraždu. Výstava nezapomněla ani na ty, kdo vzdorovali na poli kulturním: vydávali samizdaty, působili v občanských iniciativách, pořádali manifestace, organizovali petice.

LITERÁRNÍ SOUTĚŽ

Dejte tématu komunistického bezpráví prostor v rámci historických seminářů, studentských prací a referátů. Studenti mohou například pátrat po osudech dalších obětí komunistického bezpráví ve své obci či regionu. Studenti středních škol mohou navíc své názory, zkušenosti a znalosti období komunistické totality uplatnit v literární soutěži, kterou společnost Člověk v tísni každoročně vyhlašuje. V roce 2008 měla název Stíny socialistické minulosti?. Jejím tématem bylo vyrovnání se s totalitní minulostí. V roce 2009 se soutěž s názvem Znárodněno věnovala tématu komunistického bezpráví, které vedlo k zestátnění soukromého majetku. V roce 2010 se studenti mohli zamýšlet nad tím, jak se do naší současnosti promítá čtyřicet let komunismu. Tento ročník se jmenoval Duše národa. Vítězné práce najdete v příloze č. 1. Aktuální téma a podmínky soutěže najdete na webu projektu.

TIPY NA DALŠÍ AKTIVITY - PŘÍKLADY Z PRAXE

Velmi důležitou součástí celé akce je reflexe. Dokument a následná debata přináší fakta, ukazuje emoce a často i drsnou realitu. Studenti všechny tyto momenty vnímají a silně prožívají. Reflexi můžete provést například formou písemných reakcí nebo dotazníků.

REFLEXE

„Žáci si uvědomují, že u nás existovala doba nesvobody, měli by si vážit života v demokracii a nezneužívat ji.“

Aleš Kříž, učitel

ZŠ Leandra Čecha, Nové Město na Moravě

Několik pohledů očima žáků ZŠ Leandra Čecha:

Obdivuji pana Linharta, že o tom, co zažil, dokáže tak mluvit.

Bylo to zajímavé a toho pána velmi lituji, co si musel prožít. Nejvíc se mi líbilo, jak popisoval zařízení. Bylo mi to blízké, protože se každé pondělí dívám na Zdivočelou zemi.

Jsem rád, že jsem slyšel vyprávění od člověka, který to opravdu zažil, a ne jenom z filmu.

Je obdivuhodné, že v jeho letech si všechno pamatuje tak do detailů a chodí po školách a hovoří o svém životním příběhu.

Beseda se mi líbila, byla zajímavá, jelikož můj děda byl také politický vězeň.

Ten pán toho moc zažil. Dost zlé věci. Nechtěl bych to zažít.

Co pan Linhart prožil, bylo opravdu děsivé. Jak jsme poznali z dokumentu a z přednášky, ta doba byla opravdu kritická a jsem ráda, že svět došel k demokracii.

„Gymnázium J. A. Komenského se letos připojilo k projektu Příběhy bezpráví. Vybrali jsme film Přerušené jaro – Srpen jako kladivo Milana Maryšky a přizvali na něj maturanty. Jako pamětníky jsme pozvali muže, které studenti znají dobře z vyučování. RNDr. Bohumil Chochola prožil srpnové dny v roce 1968 částečně na Slovensku jako mladý učitel krátce po studiu a PaedDr. Václav Vodvářka jako šestnáctiletý student gymnázia. O tom, že obojí, dokumentární film i beseda, naše maturanty oslovilo, svědčí písemná zamyšlení, která psali jen několik hodin po projektu:

Z každého studentského zamyšlení bych mohla část citovat. Jsou upřímná a myšlenkově bohatá.“

Iva Dvořáková, učitelka
Gymnázium Nové Strašecí

„Beseda byla velmi působivá. Nejednalo se už o vypravování o hlavním městě, ale šlo především o místa důvěrně známá, jako je Vašírov, Tuchlovice, ale i Nové Strašecí. Kdyby byla ta možnost, klidně bych jejich vyprávění poslouchala mnohem déle.“

Marie Štohrová, studentka

„Během celého dokumentu jsem žasla nad odvahou lidí revoltujících proti ruským vojskům a činům a musela jsem neustále přemýšlet, jak bych se zachovala já v této situaci. Chtěla bych ostatně vědět, jak by celý národ zareagoval nyní na takovouto nespravedlnost...Chtěla bych celý srpen a následující léta prožít – jen na chvíli. Abych si mohla udělat obrázek o osudech a charakteru lidí. Udělat si řádný názor např. na Kunderovu nynější situaci...“

Zuzana Kůrková, studentka

„Tuto dobu jsem nezažila, informace jsou získané právě z knih a filmů. Zřejmě proto byla pro mne tato beseda silným zážitkem. Možná jsem do této doby brala dějiny jako události, které patří minulosti. A beseda mi otevřela oči. Stále jsou mezi námi lidé, kterým tato minulost zasáhla do osudu. Minulost, která je součástí jejich života. Ano, bylo to velice silné a poučné.“

Veronika Blažková, studentka

Zážitek z filmu a z projekce též můžete zadat svým studentům jako téma slohové práce. Studenti středních škol mohou navíc své práce využít v literární soutěži, kterou společnost Člověk v tísni každoročně vyhlašuje. Viz kapitola Literární soutěž.

**STUDENTSKÉ
ESEJE**

„Studenti píší na základě projektu Příběhy bezpráví články – eseje, které následně odesíláme do regionálního tisku. Následuje práce studentky Kláry Machátové.“

Eva Krátká, učitelka
Gymnázium Horní Počernice

MUŽ, KTERÝ PŘECENIL ČESKOU DUŠI...ANEB CO BYCH (NE)PŘEKOUSLA

Dne 25. 11. 2008 jsem se zúčastnila na Gymnáziu Horní Počernice akce, do které se škola zapojuje již pravidelně – Příběhy bezpráví. Tentokrát jsme měli možnost zhlédnout film Muž, který přecenil českou duši aneb Útěky Josefa Brykse. Na filmu spolupracovali dva historikové, Jiří Rajlich a Ladislav Kudrna. Pan Kudrna přijal pozvání naší paní profesorky Krátké (tímto jí děkuji) a zúčastnil se besedy, jež následovala po filmu.

Toto dílo i pohnutý osud československého letce jistě stojí za pozornost, proto vám jej nyní přiblížím:

Josef Bryks byl československý voják, který během 2. světové války odešel spolu s dalšími letci do Anglie. V dubnu 1941 nastoupili k 242. stíhací peruti. Byli to démoni oblohy, měli obrovský respekt a dodnes jej mají.

Ovšem Pepík, jak mu říkali důvěrní přátelé, se poté, co byl poblíž Lille sestřelen obávaným nacistou Adolfem Gallandem a jen o vlasek unikl jisté smrti, stal spíše utečencem, psancem. Celkem pětkrát se pokusil o útěk, přičemž dvakrát měl k němu opravdu blízko. Kopání a vyztužování provizorních tunelů, které vedly z cely do blízkého lesa, patřilo k jeho vzdoru a odporu proti nacistům stejně jako podkopávání morálky jejich „bachařů“. Jednou se dokonce pokusil uletět s Messerschmittem Bf-109, chytili ho na poslední chvíli. Těch několik let, co tajil svou pravou identitu, si mnohokrát změnil jméno a vydával se za Brita, aby nebyl odsouzen za vlastizrady. Ovšem jeho milovaná dívka v Anglii, Gertruda Rose, jej prý vždy poznala podle rukopisu. To však netušil, že bývalá žena kolaboruje s Němci a pomůže jej usvědčit.

Tak tohle bych nepřekousla poprvé, aby mě někdo, kdo mi byl tak moc blízký, a dokonce nosil pod srdcem naše dítě, takhle zradil. Bryks se k tomu postavil tak, že z náhrobku té „ženštiny“, která se po skončení války otrávila, vysekal její jméno.

Ano, když byl odhalen jako Čechoslovák, nastaly mu kruté časy. Byl týrán a mučen, jeden dozorce mu dokonce probodl břicho bajonetem.

Toto bych nepřekousla podruhé, aby mne někdo nenáviděl a mučil za mou národnost.

Ač poškození břišní dutiny nebylo jen nějaké povrchové škrábnutí, Bryks se zvládl zotavit. Avšak nikdy ne do té míry, aby zase mohl být plnohodnotným letcem. Ke konci války se dostal na svobodu a se svou milovanou Trudie se vrátil domů, do Československa. Za odvahu a statečnost získal dokonce nejvyšší vyznamenání – Řád britského impéria. Věřil, že zde bude uznáván stejně jako v Anglii. Ovšem velmi brzo se dožil hořkého zklamání. Pro komunisty byl velezrádce. Ve vykonstruovaném procesu jej 3. května 1948 odsoudili celkem na 30 let těžkého žaláře a poslali kopat do uranového dolu Rovnost v Ostrově nad Ohří. Protesty jeho manželky Trudie, která, nyní už opět z Británie, posílala dopisy samotnému Rudolfovi Slánskému, nebyly nic platné. Za práci, kterou zde vykonával, dostával malé peníze, které spravedlivě dělil, a část posílal za moře své rodině a dcerce, část nemocnému, strádajícímu otci. Ale po čase mu i toto bylo odepřeno – jeho jediný smysluplný kontakt s nejbližšími. Josef Bryks se z toho zhroutil, měl rozsáhlý infarkt. Zemřel v srpnu roku 1957. Jeho ostatky nebyly rodině vydány.

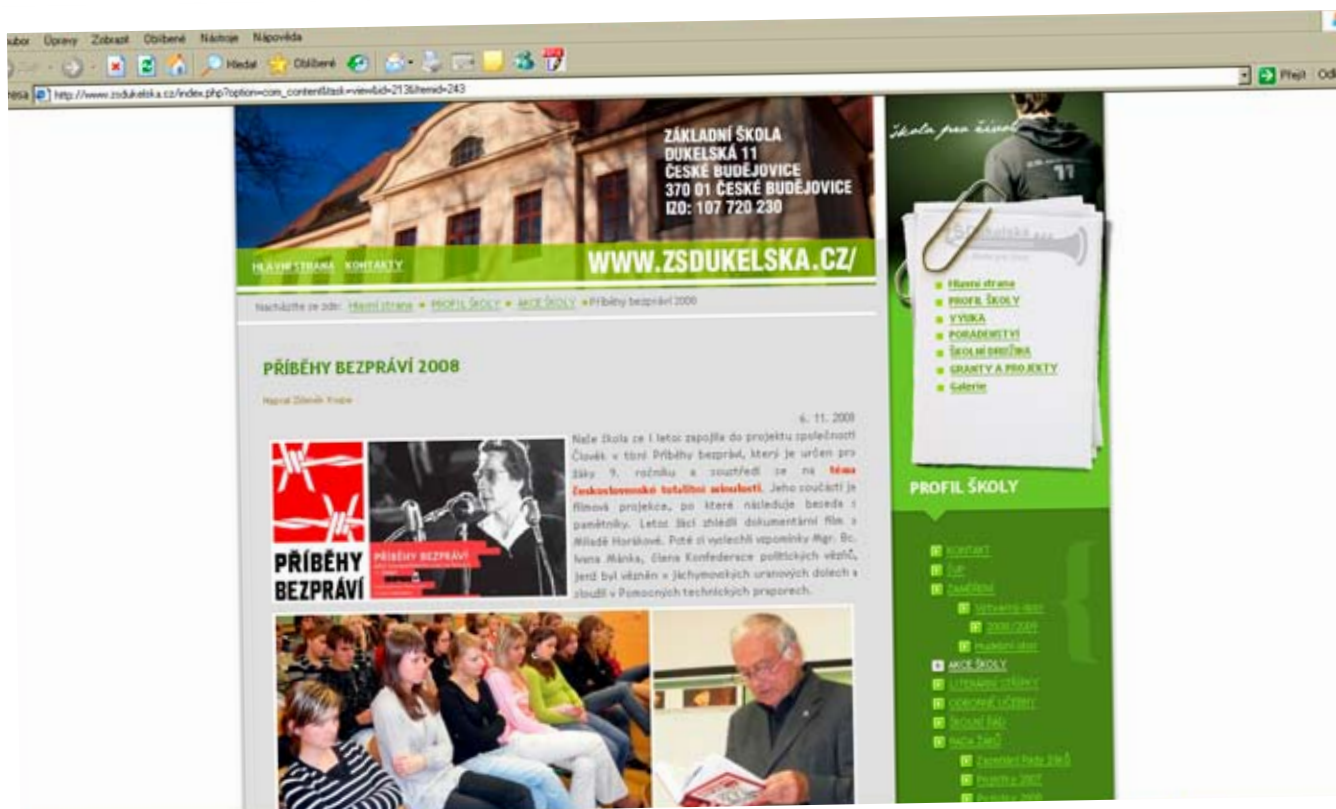
Tak, teď je mi spíš do breku, tohle už vážně nejde překousnout. Takový osud a skutečnost, že jsme na smrt poslali nejen Josefa Brykse, ale i stovky jemu podobných, vždy hrdých a čestných vojáků. Našich oddaných spoluobčanů, sousedů, otců i synů.

Jeho manželka musela ještě dlouhou dobu poté usilovat o jeho plnou rehabilitaci. Teprve v říjnu 2006 mu byl in memoriam propůjčen Řád bílého lva vojenské skupiny 2. třídy. Britové o jeho nešťastném dobrodružství natočili film *Srdce v zajetí*. Je po něm též pojmenována jedna z ulic v Praze na Černém Mostě.

Klára Machátová, studentka
Gymnázium Horní Počernice

Fotografie z akce i studentské práce (eseje, reflexe, články) můžete využít na webových stránkách Vaší školy. O konání Vaší projekce můžete, společně se studenty, napsat článek do místních novin.

PREZENTACE

Žáci 9.ročníků ZŠ Čáslav - náměstí se letos již tradičně zapojili do projektu „Příběhy bezpráví“. V jeho rámci škola každoročně pořádá besedy na téma z moderních československých dějin. 6. listopadu navštívil naši školu opět plk. Drahošlav Dostál, který vždy velmi poutavě vypravuje zážitky ze svého života. Tentokrát byla beseda zaměřena na rok 1968, a proto byla doplněna filmem „Přerušené jaro - srpen jako kladivo“. Výklad dějin touto formou je pro žáky poutavější, doplňuje učivo dějepisu a průřezových témat ŠVP, a proto v tomto projektu budeme pokračovat i v následujících letech.

-Mgr. Zdeňka Kratochvílová-

„Beseda byla jako vždy poutavá. Průběh žáci zdokumentovali ve školních novinách, na webových stránkách školy, v regionálním tisku.“

Zdeňka Kratochvílová,
učitelka
Základní škola,
Nám. Jana Žižky
z Trocnova, Čáslav

ukázka webu
Základní školy
Dukelská,
České Budějovice

EXKURZE

Film i besedu lze též doplnit exkurzí. Vhodnými cíli, podle tématu filmu, mohou být například Památník Vojna či Památník Terezín.

„Akcí jsme zahájili projekci filmu, následovala prohlídka Památníku Vojna (už při té se žáci dost vyptávali), zakončili jsme besedou. V Památníku jsme strávili celé dopoledne (8.30 – 12.00 hodin). Naše žáky nejvíce nadchla samotná exkurze do Památníku Vojna a beseda s Mgr. Bártíkem. Příkladám několik prací našich žáků, které vznikly jako reakce na exkurzi.“ (viz příloha 2, pozn. red.)

V. Sýkorová, V. Halíková, učitelky

Základní škola J. J. Ryby, Rožmitál pod Třemšínem

exkurze žáků ZŠ
náměstí Curieových
a Gymnázia prof.
Jana Patočky,
Praha, do Památní-
ku Vojna u Příbrami

Projekci můžete doplnit návštěvou vhodně zvolené, tématicky související výstavy. V některých případech je možné přesunout projekci i debatu přímo do výstavy.

NÁVŠTĚVA VÝSTAVY

„Promítání i následnou besedu s panem Kutou jsme tentokrát přenesli do nového multifunkčního centra Fabrika, kde zároveň probíhala výstava fotografických prací pana Kutty. Ten studenty výstavou provedl a komentoval historii jednotlivých fotografií. Poté následovalo promítání filmu a vlastní beseda.“

Vladimír Velešík, učitel

Gymnázium a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, Svitavy

„Akce byla velmi emotivní, studenti se o srpen 1968 opravdu zajímají. Věnoval jsem tomuto tématu ve vyučování asi 5 hodin: návštěva našeho městského muzea s výstavou 1968, film o událostech v Liberci a moje vyprávění (mně bylo v roce 1968 patnáct let, chodil jsem také do 9. třídy, takže i moje zážitky současné studenty zaujaly).“

Jan Holík, učitel

ZŠ Liberec, ul. 5. května 64/49

**VLASTNÍ
VÝSTAVA**

Téma vybraného filmu můžete doplnit také například přípravou vlastní výstavy, kterou uspořádáte na Vaší škole.

„Film, který jsme použili, byl velmi působivý, studenti jej bez hlesu sledovali a věřím, že byl pro ně silným prožitkem. Rovněž náš host je zaujal. Jako bývalý pedagog s bohatými životními zkušenostmi na promítнутý film vhodně navázal a připojil řadu pro studenty „neuvěřitelných“ skutečností ze svého života v době normalizace. Projekce byla doprovázena výstavou k Pražskému jaru 1968 a k období normalizace, kterou na chodbách školy připravili studenti maturitního ročníku.

Ve stejném týdnu (12. 11. 08) se konala i projekce Příběhů bezpráví našeho studentského filmového klubu, který promítal film Srpen jako kladivo pro studenty 1.–2. ročníku a kvinty a sexty. Součástí byly i odpolední dobrovolné projekce dalších filmů s touto tematikou.“

Martina Javůrková, učitelka
Jiráskovo gymnázium, Náchod

„Žáky práce na projektu zaujala, film sledovali s velkou pozorností. Následně vyhledávali další informace na internetu a ve dvojicích vypracovali plakát o některém z čs. letců.“

M. Tomášková, učitelka
ZŠ Brumov-Bylnice

plakáty žáků
ZŠ Dolní Lutyně

„Byla připravena vernisáž z koláží, na kterých děti pracovaly v rámci výtvarné výchovy, a referáty v občanské výchově. Pro rodiče byly dány aktuální informace na webové stránky školy.“

Alexandra Doleželová, učitelka
ZŠ Veronské náměstí, Praha 10

**PROJEKTOVÝ
DEN**

Projekce s besedou je možné doplnit dalšími aktivitami a sestavit tak program celého projektového dne.

„Příběhům bezpráví byl věnován celý jeden projektový den, který vypadal takto:

- 1. hodina** Asi 30 minut – seznámení s dobou vlády komunistů (bylo potřeba žáky uvést do této problematiky, protože v dějepise zatím probíráme období 2. světové války). Jednalo se o stručný nástin tohoto období, pak jsem žákům rozdala nafocené příběhy těch, kteří vzdorovali, včetně fotografií (z knihy Příběhy bezpráví – cesta ke svobodě) – každý žák měl svého „člověka“ v rukou a přečetl si jeho příběh... zjištění různého věku, muži, ženy, různé činnosti.
- 2. hodina** Promítání filmu.
- 3.–4. hodina** Beseda s pamětníky, předání malé pozornosti za jejich návštěvu.
- 5. hodina** Promítání dokumentu Současné nedemokratické režimy (v rámci zeměpisu).
- 6. hodina** Sami žáci mohli různými způsoby (výtvarně, písemně) vyjádřit, jak si toto období představují, jak na ně beseda a film zapůsobily“.

Hana Janáková, učitelka
Základní škola Krnov

Duch socialismu na gymnáziu v Českých Budějovicích

Martin Volný, učitel

Biskupské gymnázium J. N. Neumanna, České Budějovice

budovatelské písně
studentů a studentek
3.C a 5.N

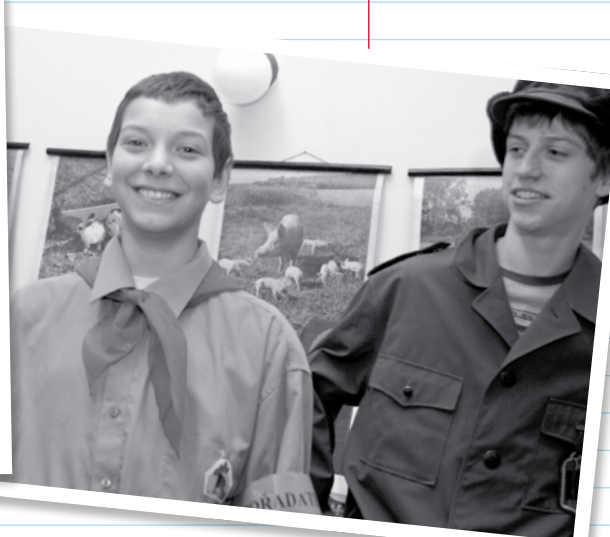
cvičení
civilní obrany

Rozhodli jsme se, že v době 20. výročí pádu komunismu bude mít projekt Příběhy bezpráví pro žáky ZŠ náměstí Curieových a osmileté části Gymnázia prof. Jana Patočky v Praze ještě pevnější pilíře a opravdu slavnostní výzdobu. Připravili jsme s žáky výstavu připomínající nejen síně tradic, které jsme na školách po listopadu 1989 s úlevou rušili, ale vše, čím a jak jsme v té době žili. Ve spojení s projekcemi filmů Hitler, Stalin a já a Reflexe a besedou s opravdu výjimečnými hosty, spisovatelkou Ivou Procházkovou a místopředsedou Senátu ČR Petrem Pithartem, se tak letošní Příběhy bezpráví staly nezapomenutelnou událostí pro obě školy.

Ilona Horáčková, zástupkyně ředitelky školy
ZŠ nám. Curieových, Praha 1

OHLASY ÚČASTNÍKŮ PROJEKČÍ A BESED

OHLASY ŽÁKŮ A STUDENTŮ

„Měli jsme možnost zúčastnit se besedy s Janem Ferenčíkem a Františkem Zahrádkou, politickými vězni bývalého režimu. Pan Zahrádka měl hlavní slovo. Obdivovala jsem, s jakou chutí a optimismem se pouštěl do každé věty, která nám přibližovala zážitky chmurné doby. Celá beseda se točila hlavně kolem osoby majora Josefa Brykse, se kterým pan Ferenčík pobýval v jedné cele. Když se pan Ferenčík dostal ke slovu, bylo z jeho hlasu, který se občas zachvěl, poznat, že na tu dobu vzpomíná opravdu nerad. Záhy jsem pochopila proč. Při líčení podmínek života i dramatických zážitků mi běhal mráz po zádech. Pan Zahrádka vzal občas svého kolegu kolem ramen a řekl: ‚Přežili jsem tu hrůzu a to je to hlavní!‘ Oběma účastníkům besedy děkuji a přeji jim, aby se ještě dlouho mohli těšit z klidného života.“

Hana Herynková, žákyně

Masarykova základní škola Obecnice

„Na setkání s panem Františkem Zahrádkou a panem Janem Ferenčíkem budu ještě dlouho vzpomínat. Nikdy jsem o době, ve které byli uvězněni, nepřemýšlela. Až při besedě jsem si uvědomila, jak byla tato doba zmatená a těžká pro lidi s určitým přesvědčením. Zážitkem pro mě bylo také to, že jsem mohla vidět i slyšet osobně pana Ferenčíka, který byl spoluvězněm majora Josefa Brykse, hrdiny filmu z cyklu Příběhy bezpráví. Pan Ferenčík mluvil o svém kamarádovi velice vlídně. V jeho hlase bylo znát dojetí. Jeho závěrečná věta ‚Zůstaňte lidmi!‘ mě přiměla k dalšímu zamyšlení nad chováním lidí.“

Tereza Bredlová, žákyně

Masarykova základní škola Obecnice

„Beseda se mi moc líbila. Byla zajímavá, hlavně vyprávění pana Růžičky. Jsem rád, že jsem tu dobu nezažil, protože byla nespravedlivá a krutá. Bohužel její následky budou provázet všechny občany České i Slovenské republiky, jelikož nás ekonomicky hodně zbrzdily. Dost mě to rozzlobilo, protože když si představím, jak to tady mohlo vypadat, nebýt té strašné doby, tak je to velký rozdíl. A taky příliš lidí a hlavně hodně nevinných lidí kvůli tomu muselo dost trpět. Vyprávění bylo hezky pojato s humorem. Pánové nevyjadřovali proti komunistům žádnou nenávist, čemuž se divím. Doufám, že nějakou podobnou besedu ještě budeme mít v tomto školním roce alespoň jednou.“

Maroš Plučinský, žák

Základní škola a Mateřská škola Havlíčkova Borová

„Myslela jsem si, že komunistická doba byla velmi dobrá, ale opak je pravdou. Myslím si, že ti, co říkají, že komunisti jsou skvělí, vůbec neví, jak se žilo dřív. Mockerát děkuji, že pan Růžička a pan Stojan přijeli až k nám do Borové, alespoň jsem se dozvěděla, jak se žilo dřív, a hlavně jsem pochopila, proč na ně každý nadává.“

Klára Wasserbauerová, žákyně

Základní škola a Mateřská škola Havlíčkova Borová

„V rámci projektu Příběhy bezpráví jsem zavítal do bezpočtu škol a stále zjišťuji, že žáci a studenti o období komunistické minulosti vědět chtějí, ale během výuky se toho většinou moc nedozví. Považuji za velmi důležité, aby se mladí lidé o době naší totalitní minulosti dozvěděli co nejvíce a měli tak možnost dělat vše pro to, aby se něco podobného již nikdy neopakovalo.“

Jiří Stránský, scenárista

OHLASY
PAMĚTNÍKŮ

„Šňůra besed od října do prosince 2008 znamenala pro mne, ale i mé spolubesedující mnoho krásných zážitků. Z KPV Nová Paka se mnou besedovali Václav Mach, Jaroslav Grosman, z KPV Semily Antonie Hofmanová, Marie Ryšavá a Stanislav Prokūpek, z KPV Chrudim Růženka Popílková a Eliška Vlčková, na některých školách jsem besedovala sama.“

Všude jsme byli srdečně vítáni, pedagogové si váží pamětníků, říkají, že žádná kniha nemůže pootevřit pohled dokořán do nedávných dějin tak jako paměť člověka, který dobu prožil. Na většině škol se vydávají ‚občasníky‘, tištěné slovo o všem, co se na škole událo v poslední době... Je radost číst, co si všechno žáci z naší besedy pamatují, jak hodnotí naše vyprávění.

Postupem let, co existuje projekt Příběhy bezpráví, došlo na školách z popudu kantorů, kantorek, ale i pánů ředitelů k povýšení těchto aktivit a pojetí témat po psychologické stránce.

beseda s Jiřím
Stránským
ZŠ Praha Radotín,
Loučanská 1112/3

*Byla jsem velice příjemně překvapena, když na střední, ale i základní škole byly připraveny dotazníky pro žáky a studenty, jak hodnotí hlavní osobu dokumentárního filmu, jak by se zachovali na jeho místě. Pomáhá to přiblížit mladým lidem statečnost či hrdinství, důvody k protistátní činnosti, k útě-
kům, poznávat hodnoty svobody a zvážit rozdíly totality a demokracie.*

Na konci našich besed jsme obvykle získali potlesk žáků, studentů, kantorů – práce s mládeží je krásná!“

Hana Truncová, pamětnice
Konfederace politických vězňů

OHLASY FILMAŘŮ

„Už několik let organizuje společnost Člověk v tísni program Jeden svět na školách, prosazující užití dokumentárních filmů ve vyučování. Pro mě, jako režiséra dokumentárních filmů, znamená tento projekt hrozně moc. Víím, že mé filmy žijí dál, jsou promítány a pomáhají studentům rozumět našim nedávným dějinám. To autora filmů ohromně těší a s chutí se vrhá do další práce.“

Helena Třeštíková, režisérka

„Studenti, kteří vzhledem k úspěchanosti doby často nemají trpělivost s fakty, jsou prostřednictvím příběhů přivázáni ke kapačkám a dávka historických souvislostí jim je vpravena přímo do žily – aniž by si uvědomovali, že se vlastně léčí na neznalost nedávné minulosti.“

Jan Drbohlav, scenárista

PŘÍLOHY

LITERÁRNÍ SOUTĚŽ „STÍNY SOCIALISTICKÉ MINULOSTI?“

I. MÍSTO, TOMÁŠ MÜLLER, 18 LET, KARLOVY VARY

SKVRNA

Narodil jsem se v dubnu roku 1989, tedy ještě za socialismu, ale jak jsem okusil absurditu, brutalitu a atmosféru totalitního režimu v naší zemi? Řekl bych, že nijak. To ovšem neznamená, že se mi následky komunismu vyhnuly obloukem.

Tak jako mnoho jiných lidí mě dohonila vlastní minulost. Vlastně ani ne tak moje, ale rodiny. V mém rodném listu stojí v kolonce povolání otce napsáno „pionýrský vedoucí“. To je sice trochu komické, ale nestydím se za to. Byl v Pionýru jen proto, že rád pracoval s dětmi. Ano, mohl si vybrat, ale zdálo se mu to asi jako nejsnazší cesta. Praděda na výběr neměl. Byl ředitelem školy v malé obci na Vysočíně. Před převratem v roce 1948 k němu do školy přijeli dva černě odění muži v širokých kloboucích. Ozámili mu, že buď bude volit KSČ, nebo už nikdy neuvidí svoji rodinu. Prarodiče z otcovy strany stáli proti režimu. Děda zdědil půdu a byl vyzván k prodeji celého pozemku tamnímu JZD. Řekl ne, i přes nátlak. Vše se mu vyhnulo a žádná perzekuce jej nepostihla. V matčině rodině je situace děsivější. Moje babička byla dlouho ředitelkou pionýrského domu v Chebu, takzvaného „pionýráku“. Už to jistě vyžadovalo určitou angažovanost a iniciativu v komunistické straně. Její manžel, tedy můj děda, ovšem z celého kruhu vybočuje.

U táty i babičky jsem si jistý, že svou činností nikomu neublížili. Spíše naopak. Tábory a podobné aktivity dělali nanejvýš pilně a dodnes na ně mnoho lidí vzpomíná. Děda byl velmi vysoce postaveným funkcionářem kontrarozvědky. Od patnácti let studoval na vojenské škole, kde byl dokonale zocelen. Celý život pracoval jen v armádě. To je asi všechno, co o jeho pracovním životě vím. Nikdy jsme se na toto téma nebavili. Bojím se o tom mluvit, děda také. Svou minulost zahrabal do toho nejspodnějšího a nejhlubšího šuplíku s tím, že už ji nikdy nevytáhne. Neznám počty ani souvislosti, ale jsem si téměř jistý, že „zavařil“ hezké řádce lidí. Vždy jsem věděl, že sloužil u armády. Postupem času jsem si ale uvědomoval, že nepracoval jako voják, který běhal s puškou po „buzeráku“. A teď, když jsem dospělý, doléhá na mě celá tato záležitost daleko víc.

Z televize, z kina, z novin, z hodin dějepisu, odevšad slyším hrůzy. Nejde jen o ledajaké zločiny, ale dokonce o zločiny proti lidskosti. Vše vidím na fotkách, ve filmech, dokumentech a najednou chápu, že jeden z mých nejbližších příbuzných byl součástí celého tohoto smutného kolotoče. Možná jen malá figurka, ale i ta se počítá. Nedokážu odhadnout, jak velkou roli zastával. Nyní ale vzniká můj vnitřní rozkol. Kdyby to byl padouch se vším všudy, nebyl by žádný problém se ho vzdát, nehlásit se k němu. Zavrhnout ho jako všechny ostatní zločince. Ale copak to můžu udělat? Vyrůstal jsem s ním. To on mě naučil lyžovat a vzbudit ve mně lásku ke dvěma klouzavým prkénkům. To s ním jsem pochopil, jak důležitá je přesnost a důslednost při práci a v podstatě při čemkoli, co člověk dělá. Když už, tak pořádně! To si ale zřejmě říkal i při „práci“ pro svobodnou, socialistickou vlast.

Zde se najednou nacházím na dvou stranách barikády. Na straně jedné, kterou střeží má úcta a láska k prarodiči, na té druhé cení zuby špína a rudo. Je to začarovaný kruh. Dědečka obdivuji. Jak ho ale můžu mít rád, když ho halí taková minulost?

VÍTĚZNÁ
PRÁCE
STUDENTSKÉ
LITERÁRNÍ
SOUTĚŽE
2008

Tolik mě přece naučil. Bere mě takového, jaký jsem. A pořád dokola. A znovu dokola. Tolik se to ve mně pere. Smutek, zlost, hrdost, stud. Jeden pocit střídá druhý. Myšlenka za myšlenkou. Obraz špinavých pracovních lágrů následuje bílá, dlouhá sjezdovka, po které se děda řítí na lyžích. Může jet, jak rychle chce, šusem, překonat světový rekord, ale minulosti neujede. Strašné představy. Nepronásledují jen mě, ale i moji mamku. Nikdy se s minulostí svého otce nevyrovnala a asi ani nevyrovná. Když jí bylo 18, jako je teď mně, chodila na gymnázium v Chebu. Snažila se nějak utéct z toho strašného světa, ve kterém byla nucena žít. Věnovala se trampingu, vodáctví, scházela se s přáteli při setkání zvaném „Poesie na schodech“.

Snažila se nějakým způsobem utéct strašné realitě, která se jí navíc přímo dotýkala. Myslím, že všechno snášela mnohem hůře než dnes já. I tohle je možná důvod, proč mi tolik rozumí a toleruje mě. Cítíme podobně a ruku v ruce utíkáme před minulostí. A i přesto, že jsme na to dva, historie nás dohání.

Určitě by bylo lehčí udělat za vším tlustou čáru, ale ne vždy je ta lehčí cesta správná. V tomto případě jsem si jist, že zapomenout na to, co bylo, je špatně. Sice trpím a stydím se, ale nechci se schovávat ani dědu omlouvat. Dobře věděl, co dělá. Tak jako já teď vím, že dělám dobře, když se historii stavím čelem.

Tlustá čára za minulostí není správné řešení. Ten, kdo se provinil, by měl být potrestán. Nevím, jaký způsob by byl adekvátní, samozřejmě se musí posuzovat každý případ zvlášť, ale mělo by se jednat o trest spravedlivý. Můj děda nikdy potrestán nebyl. Můžu chtít vykonání aktu spravedlnosti na svém prarodci? Nevím. Na jednu stranu mu nepřejí nic zlého, ale přijde mi nefér, že nikdy nedošlo k tomu, aby všechno, co si nadrobil, snědl. Bude mě to užírat až do smrti, to vím. Vždy na sobě ponosu skvrnu, kterou jsem si sice neudělal já, ale přesto nejde smýt.

LITERÁRNÍ SOUTĚŽ STUDENTŮ STŘEDNÍCH ŠKOL

ESEJ, REPORTÁŽ NA TÉMA:

STÍNY SOCIALISTICKÉ MINULOSTI?

- JAK OVLIVNIL TOTALITNÍ REŽIM ŽIVOT VAŠÍ RODINY? /²
- JAK OVLIVŇUJE ČESKOSLOVENSKÁ SOCIALISTICKÁ MINULOST NAŠI SOUČASNOST?
- JAK BY SE S OBDOBÍM TOTALITY MĚLA SPOLEČNOST VYROVNAT?
- JAK POSUZOVAT MÍRU SELHÁNÍ A VINU KONKRÉTNÍCH OSOB?
- MĚLI BYCHOM VYVOZOVAT NĚJAKÉ DŮSLEDKY SMĚREM KE KONKRÉTNÍM OSOBÁM?
- NENÍ ŘEŠENÍM „TLUSTÁ ČÁRA“ ZA SOCIALISTICKOU MINULOSTÍ?

LITERÁRNÍ SOUTĚŽ „ZNÁRODNĚNO“

I. MÍSTO, MARKÉTA LAPÁČKOVÁ, 15 LET, VYSOKÁ NAD LABEM

KARAMELKY

Zahledíme-li se zpět do minulosti, jen málokdy se nám poštěstí najít paradox tak šťavnatý jako ten, co si říká marxismus-leninismus, neboť jedině v souvislosti s ním se můžeme setkat s tím, že lidé, z jejichž úst jako sliny odkapávala hesla typu: „Čest práci!“, zadupali poctivé a v potu tváře postavené dílo druhých do země. Řeč je o stovkách znárodněných továren a živností, mezi jejichž zdi původní majitelé uložili nejen hodiny námahy a spousty energie, ale především svá srdce.

Ve své eseji Vám předkládám pochmurný příběh člověka, kterému komunisté sebrali nejen továrnu na cukrovinky, ale především kus duše, který ten člověk posléze postrádal až do smrti. Tento příběh o svém tatínkovi a mém pradědečkovi mi vyprávěla babička. Přesto není osobní, protože jeho účelem není podat zprávu o útrapách mých předků, nýbrž poukázat na bolestivé dopady znárodnování na život obyčejných lidí.

Můj pradědeček byl zakladatelem a majitelem přerovské továrny na bonbóny rozmanitého typu, od mentolek až po tolik oblíbené karamelky. Byl to paličatý dřič a milovník práce, který svůj podnik zbudoval „holýma rukama ze vzduchu“, jak často s obdivem říkali jeho přátelé. Měl pevné zásady, které dodržoval za všech podmínek – i když to pro něj bylo nevýhodné (například byl neústupný ve výchově, za což ho dcery proklínaly). Snažil se plnit všechny své sliby, byl čestný a spolehlivý. Nebyl zrovna příkladný křesťan (do kostela skoro nechodil a modlitby mu byly cizí), ale zavázal se Bohu ke dvěma věcem: že bude vždy jednat podle toho, co považuje za správné, a že ochrání svou rodinu před veškerým nebezpečím. Když mu pošták jednoho dne roku 1948 přinesl oznámení o plánovaném znárodnění jeho továrny, propadl zoufalé zuřivosti, přestože toto oznámení nebylo v Přerově prvním, a tudíž ho nemohlo překvapit. Pradědeček žil se svou rodinou ve čtvrti, kterou má babička dodnes nazývá „podnikatelskou“, i když většina tamějších obyvatel by dnešní představě podnikatele neodpovídala; byli to vesměs malí živnostníci, jako třeba řezník Sojka, který odmítl vydat svůj podnik a raději se nechal zavřít do vězení, které neopustil do konce svého života. Pradědečkův bezmocný vztek je snadno vysvětlitelný; bylo mu jasné, že jeden ze slibů, které dal Bohu, bude muset porušit. Za správné by považoval postavit se tehdejšímu režimu jako řezník Sojka a nechat se třeba zabít, jen aby nemusel přenechat své životní dílo nerozumu tehdejší doby. Jenže kdyby to udělal, ohrozil by štěstí své milované ženy a tří nedospělých dcer, které by tak vydal napospas vratkému osudu. A tak se výrobní kola továrny zastavila a děti se nedočkaly své obvyklé porce nezdravých laskominek.

Pradědeček svou rodinu nakonec přece jen na čas opustil; strávil dva roky v psychiatrické léčebně. Propadl téměř maniodepresivním stavům, když se dozvěděl, k čemu jsou prostory jeho bývalé továrny používány: totiž, že se v nich mladí zedníci učí stavět zdi. Výkyvy nálad u něj byly prudké a neočekávané: Celé týdny se pohyboval po domě jako duch, chodil pouze do práce a pak zase domů, kde jen spal, nebo zamyšleně hleděl do stropu. Pak se zničehonic rozhodl naplnit svůj den akcí do poslední minuty. Asi týden nezamhouřil oči, pořád jen někde běhal, sportoval, vynucoval si pozornost druhých, hodně pil a nejednou před svými dcerami vulgárním způsobem laškoval se svou ženou, jejíž oddanost a trpělivost si zaslouží skutečný obdiv. Poté zase upadl do stavu apatie. Tohle se opakovalo dokola a dokola asi rok, než si byl pradědeček ochotný připustit, že není schopen ovládat své chování a potřebuje od-

VÍTĚZNÁ
PRÁCESTUDENTSKÉ
LITERÁRNÍ
SOUTĚŽE
2009

bornou pomoc. Z psychiatrické léčebny ho nechala má prababička propustit na revers, protože jí přišlo další oznámení o znárodnění; tentokrát se komunisté rozhodli zbořit domy v jejich „kapitalistické“ ulici a postavit místo nich základní školu.

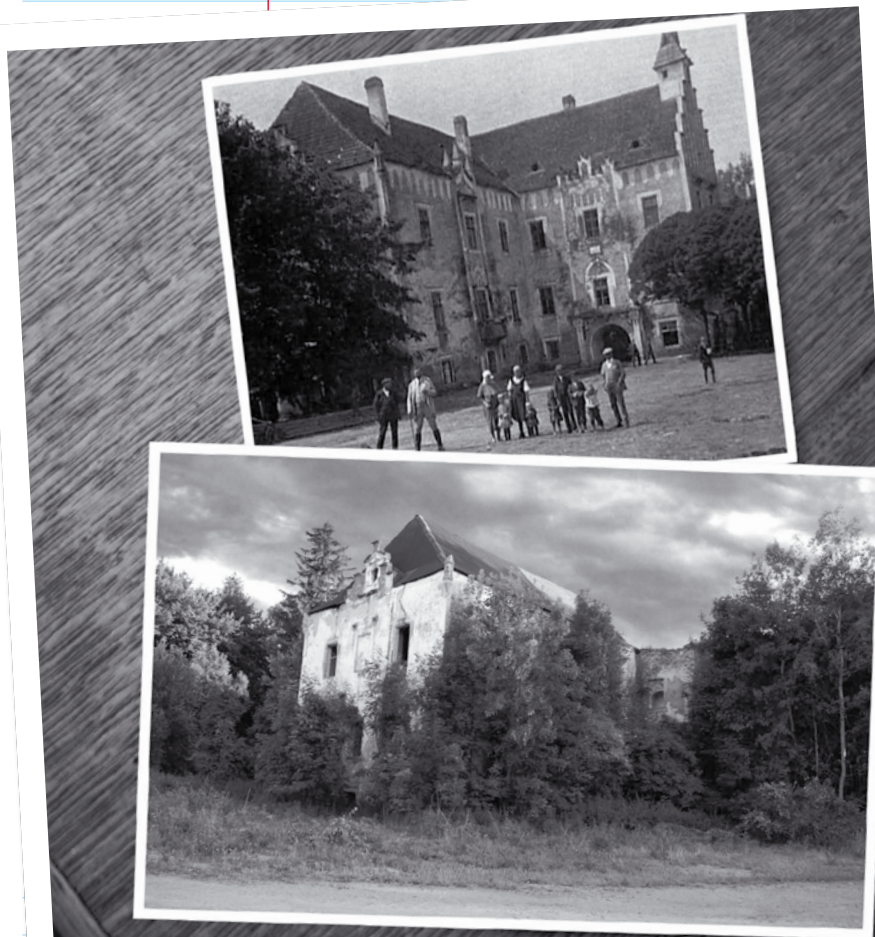
Pradědeček se z deprese skutečně vyléčil, ale jeho případ připomínal člověka, který se v mládí zbavil zhoubného nádoru a do konce života se bál, že se mu rakovinné bujení vrátí. Z muže dřív sebejistého a rozhodného se stal nervózní člověk, kterého pořád tížil pocit určité viny.

„Bůh mě trestá dlouhověkým utrpením, protože jsem ho zklamal,“ řekl v horečkách ke konci svého života mé babičce.

V roce 1951, kdy započaly plány na výstavbu školy, učinila má prababička zásadní rozhodnutí; byl nejvyšší čas opustit Přerov a minulost jednou provždy. Rozloučit se s rozlehlými moravskými pláněmi a vyměnit hezký rodinný domek za malý páchnoucí byt ve Svitavách bylo věru těžké. Má babička se mi kupříkladu přiznala, že má slova „Svitavy“ a „Čechy“ dodnes spojena s pocitem stísněnosti.

Mí praparodiče se po přestěhování skutečně snažili spálit za sebou každý pomyslný most k Přerovu a s ním spojeným nejlepším létům jejich života, ale přesto se k nim dostaly určité zprávy o tamějším dění; například, že se jejich sousedka Kropáčková odmítla vystěhovat ze svého domova, kde bydlela už čtyřicet let, a aby ji vyhnali, započali komunističtí dělníci s demolicí domu, čímž vážně ohrozili její život. A jaké dostala tato téměř sedmdesátiletá dáma náhradní bydlení? Vězeňskou celu.

Není divu, že v takovém bezcitném světě „pravých služebníků lidu“ nenašel můj pradědeček už nikdy klid. Pořád mu zůstala většina rysů jeho cholerické povahy, ale dřívější sebejistota, rozhodnost a přirozená autorita se nevrátily. I ve Svitavách vyhledal pomoc; nějaký psycholog mu poradil, aby zkusil poplašené nervy léčit cigaretami. Pradědeček, který v životě nekouřil, si pořídil kufrík plný tohoto ta-

STUDENTSKÁ LITERÁRNÍ SOUTĚŽ

REPORTÁŽ, ESEJ, ROZHOVOR NA TÉMA:

ZNÁRODNĚNO

KOMUNISTICKÝ REŽIM BEZPRÁVNĚ PŘIPRAVIL TISÍCE OBČANŮ O JEJICH NEMOVITOSTI (OBYTNÉ DOMY, STATKY, TOVÁRNÝ...).
CO SE S TĚMITO NEMOVITOSTMI STALO? JAKÉ BYLY ŽIVOTNÍ OSUDY JEJICH PŮVODNÍCH VLASTNÍKŮ?

bákového léku a pozvracel se sotva pár minut poté, co započal léčbu (čímž ji také bezúspěšně skončil).

Tou největší pradědečkovou ztrátou však byla ztráta lásky jeho ženy. Prababička ho nikdy neopustila, ale jejich vztah se po určitém čase posunul do čistě přátelské, skoro spolupracovnické roviny. Ptala jsem se babičky, jak je jen možné, že prababička od svého manžela neodešla. Odpověděla mi, že nejspíš nikdy nepřestala doufat v návrat muže, jakým pradědeček byl, než přišel rok 1948; byl jako kontroverzní umělecké dílo, které vám musí buď hodně vadit, nebo ho musíte mít moc rádi – má prababička ho milovala.

Jak už jsem uvedla, pradědeček žil dlouho. Zemřel roku 1989 a prababička krátce po něm. Dočkali se ještě sametové revoluce, ale ne však toho, že byla továrna mé rodině vrácena – to se totiž nikdy nestalo. V roce 1991 o ni vedla jedna z babiččiných sester krátkou soudní při, kterou nedotáhla do konce. Kladla jsem si otázku, proč se vzdala tak snadno, a napadá mě jen jedna jediná odpověď: Již nebylo o co se soudit, protože to nejcennější, co bylo mé rodině neprávem odcizeno, se vrátit nedá.

<p>VÍTĚZNÁ PRÁCE STUDENTSKÉ LITERÁRNÍ SOUTĚŽE 2010</p>	<p>LITERÁRNÍ SOUTĚŽ „DUŠE NÁRODA“ I. MÍSTO, MARKÉTA LAPÁČKOVÁ, 16 LET, VYSOKÁ NAD LABEM</p> <p>LEV OSTŘÍHANÝ NA JEŽKA Projít školní chodbou a nezahlédnout letákovou nabídku studia v Americe je stejně těžké jako nenarazit po cestě ulicí na plakát lákající k letnímu slunění u moře. Možnost pobytu v zahraničí, ať už studijního, pracovního či rekreačního, je všeobecně považována za nejkýženější z důsledků pádu totality.</p> <p>„Jen považte, mladí,“ slýchá má generace snad až příliš často, „jaké máte štěstí, že můžete poznat svět.“</p> <p>Dobrá, to všechno je sice skvělé, ale zmínil se někdy někdo, jaké je to pro nás štěstí, že můžeme poznat svou vlast – ten náš bezprostředně nejbližší svět, za jehož hranicemi je pryč o tolik lépe?</p> <p>Věřím, že naše vítězství 17. listopadu 1989 představovalo pro účastníky sametové revoluce nikoliv možnost Českou republiku konečně opustit, nýbrž možnost konečně v ní doopravdy žít. Přesto ve mně záplava výše zmíněných letáků a především nářky těch, co tu „promarnili své mládí“, tento dojem budí. Někomu se můj pohled může zdát směšný, jinému dětinský a dalšímu snad obojí; komunistickou totalitu jsem nezažila a vím tedy jen málo, jaké to za ní bylo. Přesto, kolik Čechů dnes projevuje stejné nadšení při volbách jako při cestách do zahraničí? Mnoho nejspíš ne; dění ve státě nezřídka vypovídá o tom, že výběru zájezdu věnujeme mnohem víc pečlivosti než výběru zodpovědné strany.</p> <p>Velice často a velice rádi však politiku kritizujeme, jako by doba, kdy správa státu byla v rukou někoho „tam nahoře“, a tedy zcela mimo nás, dávno neminula. Ve světě, od něhož jsme byli dlouho izolovaní a na jehož názoru nám teď tolik záleží, se prezentujeme jako demokracie. Teoreticky vzato, demokracie je vláda lidu; to my jsme poslali do parlamentu ty, na něž teď tolik nadáváme, a zrovna tak my máme možnost je odtamtud dostat a nahradit je někým vhodnějším. Jak je tedy možné, že si na dění ve státě stěžujeme, jako bychom jej neměli přinejmenším z poloviny na svědomí?</p> <p>Jsem si samozřejmě vědoma toho, že v praxi je vše komplikovanější. Demokracie je jako všechna politická řešení nedokonalá a neposkytuje všemu lidu bezvýhradnou, úplnou a především nepřetržitou moc nad státem; zůstává koneckonců otázkou, jestli by systém tohle umožňující nepřinesl dané zemi zkázu. Chtěla jsem tím však poukázat na pár znepokojivých rysů naší české povahy, které jsou podle mě nejhorší z ran, jež nám komunismus způsobil:</p> <p>Předně, ideální demokracii si většina Čechů vysvětluje asi tak, že v jejím rámci by politiku dělalo jen pár z nás, ale tentokrát – na rozdíl od dob komunismu – podle nás. V reálu to bohužel vypadá tak, že těch pár z nás získá moc při volbách na základě jakési halasné reklamy, která jim předcházela a která lidem slibuje, co chtějí. Nadále už si těch několik vyvolených může za provokující plat dělat, co chce, až do chvíle, kdy bude znovu potřeba uspořádat reklamní kampaň, při níž se svobodný lid nechá znovu svobodně oklamat a znovu jim svobodně udělí post jakési oligarchie (nebo ji udělí někomu jinému, v principu podobnému). Lituji, ale nezbývá mi než poukázat na to, že ve vyspělém světě už je tohle „hobbesovské pojetí demokracie“ – jakési přiklenuť mezi diktaturou a svobodou – dávno překonané. Nemám však strach, že bychom ho dříve nebo později nepřekonali i my, jakmile si uvědomíme, že za dění v zemi neseme my všichni zodpovědnost, bez ohledu na to, zda chodíme či nechodíme k volbám, bez ohledu na to, na základě čeho udělujeme své hlasy. Občan demokra-</p>
--	---

tického státu od zodpovědnosti za tento stát zkrátka neuteče – ale bude-li od ní utíkat, demokracie dost možná prchne od něj.

Až nám dojde, že to my tvoříme stát, nabudeme snad i jakéhosi národního sebevědomí, které až žalostně postrádáme, a kdo nahlédne do Čapkových esejů o malých poměrech, zjistí, že jsme jej postrádali vždycky. Zažili jsme, myslím, příliš málo období svobody, aby se naše národní hrdost a to, čemu říkám „demokratická dospělost“, mohly zformovat. Žijeme v zemi, jejíž oprávněnost a způsobilost samostatně existovat byla v minulosti nejednou zpochybňována a někteří ji naneštěstí zpochybňují dodnes – velmi nedávno například americká autorka Mary Heimann (Heimann – nezní to německy?). Stejně jako v životě jednotlivce, tak i v hromadném národním významu neznámá zdravé sebevědomí neschopnost vidět nedostatky, nýbrž odhodlání snažit se je bez zbytečného přeceňování odstranit. Osobně jsem se zatím setkala jen s odhodláním od nedostatků buď utéct, nebo před nimi jako pštros strčit hlavu do písku. Příliš mnoho mých přátel se chce z Čech odstěhovat do takzvaně vyspělých západních zemí – za lepším bydlením, většími poměry a bůhví čím ještě. A příliš mnoho dospělých kolem mě přestalo sledovat politické dění na domácí scéně, protože je to unavuje, protože je to rozčiluje, protože přece nemají povinnost starat se o to, co se u nás děje – beztak se to děje bez nich a bez nich se to i vyřeší. A programy stran, které by měly být hlavním kritériem při volbách, nečte nikdo, koho znám; mimo jiné protože se předpokládá, že je strana beztak nedodrží. Stěžujeme si, že populističtí politici dělají politiku nezodpovědně. Jak ji potom děláme my? My, na nichž její směřování především závisí, nebo by mělo záviset. Naše volební účast se podle průzkumů odhaduje na 65–70 procent, přičemž tohle číslo jakýsi vtipálek označil za vysoké. A jaké je asi procento zodpovědně připravených voličů, kteří nad

výběrem strany skutečně přemýšleli, tak jak by to mělo být ve svobodném demokratickém státě samozřejmé?

Právě automatickost jistého jednání spojeného s demokracií je další věcí, která nám Čechům chybí. Bude potřeba hodně času, abychom se zcela sžili se svobodou a jednou provždy se zbavili „nákazy totalitou“. Diktátorské režimy se snaží v lidech vymýt to, o čem jsem výše psala. Snaží se maximálně omezit prostor, kde by se setkávalo to, co je totožné v jejich duších a zjednodušeně by se to dalo označit jako duše národa. Teprve ve svobodě, a ne nepodstatně v boji za svobodu se takhle duše projeví. Sametová revoluce ukázala, že ač jsme malý národ, mohli bychom mít obrovskou duši. Ale náš boj o ni zdaleka neskončil porážkou komunismu. Odehrává se doposud a jisté nedávné dění naznačuje, že ač se odehrává pomalu, přece jen vcelku úspěšně. Mám na mysli protesty studentů proti státním maturitám, kterých jsem se sice nezúčastnila, ale které pro mě byly velice rozporuplným politickým zážitkem.

Na jednu stranu se ukázalo, jak málo se mladí lidé cítí být občany České republiky, když odmítají přijmout, že někdo zkrátka musí tvořit ten znevýhodněný „pokusný ročník“, který první složí státní maturitu, a když odmítají, aby právě oni byli tím pokusným ročníkem. Je jedno, kolikrát se celá záležitost odsune, nikdy nebude sto procentně připravená, a protože je nová, logicky s ní nikdy nebudeme obeznámeni tak dokonale jako s tím, co jí předcházelo a probíhalo tu po desítky let.

Přesto samotný fakt, že studenti byli schopní a ochotní sejít se a protestovat, je neklamnou známkou vývoje naší duše a jejího přibližování k demokracii – protože náplní demokracie je podle mě nepřetržité směřování k ještě větší demokracii. Jakkoliv tedy cíl studentů považuji za politicky a především demokraticky nezralý, samotné jejich jednání bylo politicky zralejší a demokratičtější než většina toho, co jsme za posledních dvacet let viděli.

Je klidně možné, že Husákovy děti už jsou ztracené pro opravdu svobodný politický život. Není nepravděpodobné, že ani děti Husákových dětí, ovlivněné svými rodiči, se nebudou v demokracii cítit tak docela jistě. A třeba ani pro jejich potomky nebude svoboda stejně zažitá, a tudíž stejně těžko odstranitelná, jako pro jejich vrstevníky ze západních států. Přesto, vše je v pořádku, dokud probíhá vývoj – a navzdory zdání „kocourkovské stagnace“, které budíme na domácí i zahraniční politické scéně, u nás ten vývoj, zdá se, přece jen probíhá.

Ve výčtu „vad na kráse naší duše“ si nemohu odpustit malé klišé. Chybí nám láska k vlasti. A právě to, že by většina Čechů nejspíš označila tohle mé prohlášení za klišé, považuji za důkaz, jak moc je jim cizí ten vřelý cit k zemi, kde se narodili. Nedivím se tomu; pro mnohé byla léta vězením, které je udržovalo vprostřed mříží socialismu. Přesto se domnívám, že naučit se mít Čechy alespoň trochu rádi je náš prvotní úkol a měli bychom jej splnit ještě dřív, než se naučíme zodpovědnosti, získáme sebevědomí a procvičíme se v demokracii natolik, že pro nás bude zcela samozřejmá. Když už nás v Čechách nedrží totalitní režim, je potřeba jiných – vnitřních – pout, díky nimž odtud neodejdeme, a těmi pouty by neměly být pohodlnost, odevzdanost, strach, neschopnost naučit se cizí jazyk a podobné praktické bariéry. Mělo by to být něco, díky čemu tu budeme žít dobrovolně a rádi – láska nebo hrdost, či snad alespoň náklonnost. Vlastenectví by možná bylo tím nejuvštější slovem.

Až nám na naší vlasti – ve smyslu území, občanů, historie a zkrátka všeho, co vlast zahrnuje – začne záležet, budeme se chtít podílet na tom, co se s ní děje. Pak bude náš národ konečně mít dlouho zaslouženou duši.

O PAMÁTNÍKU VOJNA

Tma, místo temné, špinavé. V něm muži, namačkaní v malém prostoru. Vzduch zapáchá; těla smáčená ledovým potem, krví. Zimu až do morku kostí cítí, ale to nejhorší je pocit. Otázka...jaké je asi peklo?

„Prací ke svobodě“ napsáno na tabuli nad hlavní branou do...? Co to vlastně je? Nápravné zařízení, tábor nucených prací, říkají nám. Atmosféra tohoto místa stejně jako počasí působí ponuře. Tak posaďte se, poslechněte si příběh tohoto místa a rozhlédněte se. Dříve tu umírali lidé, dnes jste tu na výletě.

Ostnatý drát, plot, zima. Říkám si, jak mohl někdo postavit něco tak nelidského. Uprostřed lesů, daleko od lidí, ani zmínka o těch, kteří dřou pro lidi, jež maří lidské životy pro své blaho. Jen se usmívají a skrývají špínu na svých rukou.

Procházím budovami a poslouchám. Příběhy míst a lidí, nad kterými žasnu nebo nechápavě kroutím hlavou. Nápravné zařízení, fárání v dolech, málo jídla, spánku, žádná hygiena a mnoho dalšího. Je zřejmé, že ten, kdo byl na tomto místě, nebyl brán jako člověk, ale jako vězeň, a na tom se zřejmě vše zakládalo. Vězeň jako by byl podřadnější bytost než jakýkoliv dozorce nebo úředník. Až se udře k smrti, hodí jeho tělo do mělké jámy a jediné, co po něm zbude, je zaprášený spis s jeho jménem.

Nemůžeš utéct, nemůžeš mluvit, nemůžeš dělat, co tě baví, z posledních sil se snažíš žít... Naděje pomalu mizí a není nikdo, kdo by ti pomohl. Jsi jako zpráskaný starý pes, ležící v koutě. Pro nás nepředstavitelná věc. Všichni tak napjatě poslouchají, je snad tak zajímavé mluvit o lidské bolesti? Ne, je to spíš k pláči. Přesto, ať člověk vypráví, jak dlouho chce, poslouchali bychom stále. Příběh, který je pro nás nepředstavitelný, a přesto se odehrál před tak krátkou dobou.

Vyrovnaně stojím před budovou, dívám se na místo, které jsem prošla, o kterém jsem se tolik dozvěděla. Padá na mě smutek i jakási vyrovnanost. Už chci jít pryč z toho místa. V tichosti přijít, vyslechnout a odejít, to mi stačí. Slyšela jsem o utrpení lidí na tomto místě dost. Nejvíce na tom bolí, že to už nemůžu nijak ovlivnit. Prosím, pojďme už domů...

Kam bys šla? Ještě nekončíme. Je tu zlatý hřeb naší prohlídky. Tak vejdi...

Scházím dolů úzkou betonovou uličkou... O tomhle nám říkali. Je to ta nejtvrďší korekce v lágru. Jak se to jmenuje...bunkr? Divné jméno. Jen vejdi a podívej se, tak běž.

Vcházím do malého prostoru, nemůžu se ani narovnat, je to tak malé. Není tu žádné světlo, jen to, co prosvítá ode dveří. Smutně vyhlížející otlučené stěny, nechci se jich dotknout. Ale ne... pusťte mě ven! Malý žertík kamarádů, zavřeli nás tu. Je tu tma, ty stěny... a u dveří nikdo není. Čas ubíhá... jsme tu minutu, dvě... já chci ven! Chci pryč... chci domů...

Těžko se píše o takovém místě i o lidech, kteří tohle způsobili. Člověk jen kroučí hlavou, jak tohle někdo mohl dopustit, jak mohl být někdo tak nelidský?! Ale na to vám nikdo neodpoví, řeknou jen „tak to prostě bylo...“

Lucie Voříšková, 9. B

Základní škola J. J. Ryby, Rožmitál pod Třemšínem

STUDENTSKÉ
PRÁCE
INSPIROVANÉ
NÁVŠTĚVOU
PAMÁTNÍKU
VOJNA

ZIMA...

Ostnaté dráty, zima
a chlad...

Čím jsem se provinil?
Copak jsem krad?

„SVOBODU!“ hlásal jsem
v každyčké ulici?
Nebo mě zajali
s nálepkou „VĚŘÍCÍ“?

Ne... Už nevěřím,
že tohle ledové peklo přežiji...
Každou noc a každý den
provází mě strach...
Hrozná zima – to není sen,
tahle zima – to je vrah.

Tři, čtyři hodiny
musíme v mrazu stát...

Co naše rodiny?
Nesmí se na nás ptát?
Nebo nám psát?

Dennodenně, teď zas znova
musím v dolech dřít.
Má žena už je skoro vdova,
nechci už dál takhle žít...

Odmlouváš? Běž do bunkru...
Řekli. A konec.
Zazvonil zvonec.

Martina Janoušková, 9. B

Základní škola J. J. Ryby, Rožmitál pod Třemšínem

ŽIVOT V PRACOVNÍM TÁBOŘE VOJNA

„V pět hodin, každý den – v neděli i o svátcích musím vstávat... musím. K snídani dostanu krajíc suchého chleba, zapiji vodou (netroufnu si to říct nahlas, ale mám dojem, že pochází z támhle té louže). Pak mě bachaři vykopou do pět set metrů vzdálené štoly. Osm hodin bez jídla, pití, přestávky a čerstvého vzduchu se snažím narubat téměř nemožnou normu uranu. Když vytěžím jen o trošičku méně, musím zde zůstat dalších osm hodin. Nastoupím-li první směnu, čekám venku, v zimě, dešti i vedru, až dokončí svou práci i druhá směna. (Na nesmyslnost tohoto pravidla si radši nedovolím upozornit). Koncem odpoledne, spíš brzo večer, dostáváme oběd/večeři, dosti chudou porci, kterou žaludek spíš rozdráždíme, než nasatíme. Pozdě večer zalézám do tvrdé postele, abych se ráno celý rozlámaný pustil do těžké práce.

Takový všední den si mohu zpříjemnit pouze pobytem na samotce, ve vězení... nebo pobytem na marodce. První možnosti není těžké dosáhnout, stačí, abych nepozdravil soudruha poručíka, který umí s bídou číst a psát... a přesto je víc než mnohý vysokoškolák, víc než prezident demokratického státu, víc než bůh, je to přece soudruh komunista!!! A kdo je víc než on??? Když tuto veleváženou osobnost, která dosáhla ve svém životě maxima, nepozdravím, čeká mě jedna malá místnost asi 2x2 metry. V této místnosti je ještě tvrdší postel než na ‚normálních pokojích‘ a jeden zapáchající kyblíček na potřebu. To by se ještě dalo snést, ale... pokud se dostanu na tohle místo, nesmím si sednout, lehnout ani se opřít o zeď, prostě musím šestnáct hodin stát. Přeci nemůžu plýtvat společným časem na odpočinek, ne? Vždyť i čas je všech! Jak by se na mě dívali soudruzi, kdybych odpočíval, zatímco oni by tvrdou prací usilovali o sociální blahobyť?! Vždyť i naši předci – slavní husité – umírali za myšlenky socialismu a bojovali proti kapitalistickým křižákům, kteří usilovali v naší zemi o kapitalismus! (to jsem slyšel od našeho uvědomělého soudruha bachaře). Nepřípustné!

Den si mohu také zpříjemnit pobytem v místní ‚nemocnici‘. Paradoxem je, že se sem můžu dostat pouze tehdy, pokud mám na kahančku, a ke všemu mě ošetřuje můj bývalý spolužák, který se ‚lékařství‘ věnoval naposledy na základní škole při kurzech první pomoci. Do jeho rukou bych se fakt dostat nechtěl...

Samo o sobě je to dost hrozné, ale nejhorší pro mě je to, za co tu jsem. Někdo tu je za mnohonásobnou vraždu, jiní kradli majetek v socialistickém vlastnictví... A já jsem odmítl vstoupit do komunistické strany a bohužel jsem jim sdělil důvody, založil si vlastní stranu... A už to jelo... Zkuste hádat, proč jsem to asi udělal?“

Jan Zajiček, 9. B

Základní škola J. J. Ryby, Rožmitál pod Třemšínem

PAMÁTNÍK VOJNA

Přijíždíme do komunistického pracovního tábora. Je to na samotě, uprostřed lesů kousek za Příbramí. Všude kolem jsou lesy. Je tu hrozné ticho.

Na hlavních vratech nás vítá nápis: „PRACÍ KE SVOBODĚ“, což je přeloženo do němčiny „ARBEIT MACHT FREI“. Tohle jen dokazuje, že praktiky komunistického a nacistického režimu se prakticky nelišily. Na každém kroku jsou tady vidět známky sadismu. Je to až neuvěřitelné, čeho všeho je člověk schopen. Nejprve se zrodí jedna špatná myšlenka u nějakého primitivního zlého člověka, a nejhorší je, když se mu podaří uskutečnit ji a přesvědčit o tom ostatní lidi.

Pár dní předtím, než jsme jeli na tuto exkurzi, jsem si našla na internetu pár informací o této době. Při hledání jsem narazila na některé zajímavé články o osudech lidí. Bylo to opravdu děsivé. Další noc jsem vůbec nemohla usnout. Pořád jsem o tom musela přemýšlet. Dospěla jsem k názoru, že jediné, čeho se člověk má na světě bát, je člověk.

Nejprve nás pan průvodce zavedl do horního patra hlavní budovy památníku, která je postavena jako maketa těžní věže. Tam jsme viděli celý tábor jako na dlaní. Přitom nás seznámil s nejdůležitějšími informacemi o areálu. Když nám říkal, jak moc lidí tam bylo a v jakých hrozných podmínkách museli žít, chtělo se mi zvracet. A to nemluvím o těch absurdních trestech! Nemohla jsem ani pochopit, jak to někdo mohl vymyslet.

Potom jsme měli prohlídku celého tábora. Každá z těch budov mi připadala hrozná. Přišlo mi, jakoby tam ti lidé pořád byli. Někde zazděni do těch zdí. Ten smutek tam pořád byl. Byli jsme se podívat přímo v celách. Byly velice chladné a nelidsky studené. Zajatci zde pobývali většinou pořád ve stejném oblečení. To byl veliký problém, hlavně v zimě, protože když pracovali někde dole v šachtách, kde bylo vlhko a zhruba 27 °C, a potom když vyfárali do například -15 °C, oblečení samozřejmě ihned zmrzlo, tudíž v zimě nosili buď zmrzlé oblečení, nebo vlhké. Z toho potom samozřejmě měli vážné zdravotní potíže.

Velice na mě také „zapůsobil“ bunkr. Je to podzemní místnost 3×4 metry, vysoká 170 cm. Je tam chladno a temno. Pobyt tam byl opravdovým týráním. Když jsem si tam uvědomila, co se tam všechno odehrávalo, přešel mi mráz po zádech.

Všechno to bylo svinstvo, jinak se to ani nedá nazvat. Nevím, kdy konečně lidi pochopí, že bychom neměli být proti sobě, ale právě naopak. S netrpělivostí čekám na tu chvíli, kdy vyjdeme ven a řekneme si: „Ahoj, ty jsi obyvatel planety Země? Tak to jsi můj přítel...“

PS: Tato úvaha se mi psala velice špatně. Nejméně čtyřikrát jsem ji přepisovala a mnohokrát jsem toho nechala, vždycky jsem si někde našla nějaké příběhy a vzpomínky tehdejších vězňů. Po přečtení jsem už neměla sílu něco ze sebe vydat, a proto je tahle úvaha napsaná tak „divně“.

Máša Rajičová, 9. B

Základní škola J. J. Ryby, Rožmitál pod Třemšínem

Jeden svět na školách

JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH

Člověk v tísni, o. p. s.

Šafaříkova 24, 120 00 Praha 2

www.jedensvetnaskolach.cz

e-mail: skoly@jedensvet.cz

STÁTNÍ FOND ČESKÉ REPUBLIKY
PRO ROZVOJ A NOVOU
ČESKÉ JEDNOTLIVOSTI

Trust for Civil Society
in Central and Eastern Europe